

Kampen för en revolutionär moral

En normativ analys av revolutionär moral och terror i Lev Trotskijs skrifter

The struggle for a revolutionary morality

A normative analysis of revolutionary morality and terror in Leon Trotsky's writings

Elias Olsson

Fakulteten för humaniora och samhällsvetenskap

Statsvetenskap/Politics kandidatprogram

Kandidatuppsats 15 HP

Examinator: Inga Narbutaite Aflaki

Datum: 30/01/2023

Sammandrag

C-uppsats i statsvetenskap av Elias Olsson, ht-2022, ”Kampen för en revolutionär moral

En normativ analys av revolutionära moral och terror i Lev Trotskij's skrifter”.

Lev Trotskij's verk om kapitalismen och den moderna statens utveckling kritiserade det institutionella ekonomiska och politiska våldet inom det kapitalistiska systemet. Hans handlingar under revolutionen och inbördeskriget är allmänt kända har det dock skrivits relativt lite om hans förståelse av revolutionär terror. I polemiker mot marxistiska och anarkistiska tänkare formulerade Trotskij en nyanserad förståelse över användningen av terror. Denna uppsats är en normativ ideologianalys av Trotskij's resonemang omkring revolutionär terror.

Uppsatsen syfte är att sammanställa, kategorisera och giltighetspröva Trotskij's rättfärdigande av revolutionär terror. Syftes ämnas besvaras med det följande övergripande föreställningarna:

- Hur argumenterade Trotskij för att rättfärdiga revolutionär terror?
- Kan Trotskij's rättfärdigade av revolutionär terror anses vara rimligt?

Frågeställningarna ämnas att besvaras genom en rekonstruktion av de centrala teman i Trotskij's idéer om revolutionär terror sammanställt från texterna ”Terrorism och kommunism”, ”Deras moral & vår” samt ”Köpenhamnsstalet/Till försvar av oktober”. Rekonstruktion av Trotskij's argumentation sammanställs under begreppet ”Trotskij's revolutionära privilegium”. Argumentation inom rekonstruktion kommer sedan att diskuteras utifrån en koherensprövning, konsekvensprövning och rimlighetsprövning.

Trotskij hävdade att terror var nödvändigt för att förverkliga en framgångsrik övergång mellan sociala formationer och produktionsätt. Den revolutionära terrorn uppkommer även som en historisk nödvändighet, revolutionen och terrorn ställs i kontrast mot samhällets ömsesidiga kollaps. Därmed hävdar Trotskij att terrorn ha en ”progressiv” karaktär. Terrorn är ett uttryck av en uppåtgående klass som förverkligar sin historiska roll. Moralen hävdas vara en produkt av produktionsmedlens utveckling och antar en kontrarevolutionär roll i perioder av kris. Moralismen avvärjar den revolutionära klassen mot en fiende beväpnad till tänderna. Därav kan en inte bedöma våld, terror och krigsföring från ett moralistiskt perspektiv, utan en behöver studera de stridande parternas klasskaraktär.

Trotskij's argumentation om terror är unik och nyanserad. Samtidigt som terrorn är hänsynslös är den även i viss mån begränsad och tyglad. Vilket motsäger sig schablonmässiga föreställningar om terror som enbart ”totalitär”. Även om Trotskij's argumentation lämnar många intressanta frågeställningar att diskutera omkring, bedöms argumentationen vara bristfällig utifrån en rimlighetsprövning.

Nyckelord: * Trotskij * Revolution * Våld * Terror * Bolsjevism * Marxism *Moralism

Abstract

C thesis in political science by Elias Olsson, ht-2022, "The struggle for a revolutionary morality
A Normative Analysis of Revolutionary Morality and Terror in the Writings of Leon Trotsky".

Lev Trotsky's work on capitalism and the development of the modern state criticized the institutional economic and political violence within the capitalist system. His actions during the Revolution and Civil War are widely known, but relatively little has been written about his understanding of revolutionary terror. In polemics against Marxist and anarchist thinkers, Trotsky formulated a nuanced understanding of the use of terror. This essay is a normative ideology analysis of Trotsky's reasoning about revolutionary terror.

The purpose of the essay is to compile, categorize and validate Trotsky's justification of revolutionary terror. The purpose is intended to be answered with the following questions:

- How did Trotsky argue to justify revolutionary terror?
- Can Trotsky's justification of revolutionary terror be considered reasonable?

The questions are intended to be answered through a reconstruction of the central themes in Trotsky's ideas about revolutionary terror compiled from the texts "Terrorism and Communism", "Their Morals & Ours" and "The Copenhagen Speech/In Defense of October". Reconstruction of Trotsky's argumentation compiled under the ideal type "Trotsky's revolutionary privilege". Argumentation within reconstruction will then be discussed on the basis of an examination of coherence, examination of consequence and examination of plausibility.

Trotsky argued that terror was necessary to bring about a successful transition between social formations and modes of production. The revolutionary terror also arises as a historical necessity, the revolution and the terror are contrasted with the mutual collapse of society. Thus, Trotsky claims that terror has a "progressive" character. The terror is an expression of a rising class realizing its historical role. Morality is claimed to be a product of the development of the means of production and assumes a counter-revolutionary role in periods of crisis. Moralism disarms the revolutionary class against an enemy armed to the teeth. Hence, one cannot judge violence, terror and warfare from a moral point of view, but one needs to study the class character of the warring parties.

Trotsky's argument about terror is unique and nuanced. At the same time as the terror is ruthless, it is also to some extent limited and reined in. Which contradicts stereotyped notions of terror as only "totalitarian". Although Trotsky's argumentation leaves many interesting questions to be discussed, the argumentation is judged to be flawed based on the examination of plausibility.

Keywords: * Trotsky * Revolution * Violence * Terror * Bolshevism * Marxism * Moralism

Förord

XXXIV.

There they stood, ranged along the hill-sides, met
To view the last of me, a living frame
For one more picture! in a sheet of flame
I saw them and I knew them all. And yet
Dauntless the slug-horn to my lips I set,
And blew. ``Childe Roland to the Dark Tower came.''¹

¹ Browning. *Childe Roland to the dark tower came*

Innehåll

1. Inledning	6
1.2 Syfte	7
1.2.2 Frågeställningar	7
1.3 Material	8
1.4 Tidigare forskning	9
2. Teori.....	11
2.2 Normativitet och logisk positivism – Hur en bygger en argumentation.....	11
2.3 Dialektik och historiematerialism.....	16
3. Metod.....	19
3.2 Operationalisering	19
3.2.2 Analytiskt verktyg för att bedöma Trotskijs revolutionära teori	21
3.2.3 Koherensprövning och rimlighetsprövning	24
3.3 Validitet och reliabilitet	24
4. Analys och resultat.....	26
4.2 Det dialektiska argumentet.....	26
4.2.2 Om revolutionens molekylära process.....	26
4.3 Det historiematerialistiska argumentet	29
4.3.2 Om våld som en historisk nödvändighet.....	29
4.3.3 Om det jakobinska arvet.....	31
4.3.4 Om den progressiva terrorn	32
4.4 Det revolutionär moralistiska argumentet	34
4.4.2 Om den småborgerliga moralismen.....	34
4.4.3 Om terror, krigsföring och demokratismen.....	35
4.4.4 Om terrorism och pessimism	37
4.4.5 Om formella liknelser	38
4.5 Det revolutionära privilegiet	39
5. Diskussion och slutsatser	42

1. Inledning

Hegel förklarade att allting som uppstår förtjänar att gå under. Allting som existerar innehåller fröet till sin egna förstörelse. Under perioder av stabilitet antas de existerande tillståndet vara obestridligt. Den moderna nationalstatens institutioner verkade vara välfungerande. Allvarliga politiska, ekonomiska eller sociala krisen kunde övervinnas eventuellt. Dock är det omedelbara skenet vilseledande. Dialektiken hävdar att eventuellt förändras ting till sin motsats. En period av politisk stabilitet blir avlöst av en period av instabilitet.

Den arabiska våren 2010 bevisade att frågor som behandlar revolutioner, kontrarevolutioner och det politiska våldet inte är förvisat till historikernas verkningssområde. Hellre är de levande, dynamiska och aktuella politiska frågor för kunskapsproducenter inom statsvetenskapen att undersöka. Detta forskningsområde har enbart blivit desto ytterligare relevanta i och med den ekonomiska krisen som intensifierades till följd av coronaviruset och kriget i Ukraina. Inom de senaste åren har vi sett massrörelser i Kazakstan, Sri Lanka och Iran, med flera andra. I den ”stabila” västvärlden har vi en växande kampvillig och militant fackrörelse i Storbritannien, en miljon arbetare marscherar mot pensionshöjningar i Frankrike och den 7 Januari ockuperade 10 000 arbetare en fabriksanläggning i Kina. På många sätt kan en anse att politisk kamp står på dagordningen.

I dessa perioder av skarp och öppen politisk kamp följer naturligtvis frågor om olika handlingars legitimitet. Vilka medel är tillåtna att använda? Vilka metoder och taktiker står till ens förfogande? Helgas verkligen medlen av målet eller finns det absoluta värden vi måste respektera och förhålla oss till? Lika mycket som en verklig kamp representerar även revolutionen en kamp för idéer och ideologiska tendenser. Detta för tankarna till hur tidigare revolutionära teoretiker resonerade omkring hur en rättfärdig den politiska kampen och framförallt det politiska våldet.

En av dessa politiska teoretiker var Lev Trotskij, den ryska revolutionären. Även om han representerar en populär figur att skriva utifrån ett historiskt perspektiv har relativt lite litteratur behandlat hans teoretiska verk. I synnerlighet angående förhållandet revolutionärt våld, det revolutionära subjektet och moraliska antaganden.

1.2 Syfte

I ideologiska och normativa undersökningar om det revolutionära våldet inom marxismen har den akademiska litteraturen framförallt fokuserat på Lenin. Därmed har det skrivits relativt lite om övriga marxistiska revolutionäres tankegod. Utifrån inspiration av en akademisk artikel om Rosa Luxemburgs våldsbegrepp formulerades denna uppsats för att studera Trotskijs rättfärdigande av revolutionär terror. I polemiker mot marxistiska och anarkistiska tänkare förde Trotskij unika och nyanserade argumentationer om terror, diktatur och moral. Detta material sammanställdes dock inte av Trotskij i ett enda samlat verk. Därmed är uppsatsen syfte att sammanställa, kategorisera och giltighetspröva Trotskijs rättfärdigande av revolutionär terror.

Avgränsningar i uppsatsen berör framförallt vilka texter som behandlas och även hur argumentationen och analysen är utformad. Tidsbegränsningar innebär naturligtvis att en inte kan studera Trotskijs hela bibliografi utan i stället behöver göra noggrant valda avstamp (stick prover, om en så vill). Uppsatsen behandlar inte militariseringen av industrin, kollektiviseringen av jordbruket eller repressionen av politiska dissidenter efter inbördeskriget. Även om dessa exempel innehåller användning av politiskt våld är vi hellre intresserade av försvarat av den sorten av ”jakobinsk” revolutionär terror som yttrades under oktoberrevolutionens inledande skeden och under inbördeskriget. Det är även en praktisk avgränsning för att inte arbetet ska bli alldeles för spretigt och ofokuserat. Uppsatsen har inte heller som ambition att försvara de brott som begåtts av sovjetregimen. Utan hellre för att resonera omkring och nyansera förståelsen för rättfärdigande av revolutionär terror.

1.2.2 Frågeställningar

Utifrån uppsatsens syfte är de övergripande frågeställningarna

- Hur argumenterade Trotskij för att rättfärdiga revolutionär terror? Var från härrör dessa idéer? Denna fråga kommer besvaras genom att sammanställa och kategorisera Trotskijs argumentation.
- Kan Trotskijs rättfärdigade av revolutionär terror anses vara rimligt? Denna fråga kommer besvaras genom att granska rekonstruktionen av argumentationen genom en koherensprövning, rimlighetsprövning och konsekvensprövning.

1.3 Material

De material som studien utgår från är texterna *Deras moral och vår*, *Terrorism och kommunism* och *Till försvar av oktober/Köpenhamnstalet*. Motivationen för att välja dessa texter framför andra är framförallt eftersom i dessa polemiker mot reformistiska teoretiker behandlar Trotskij frågan om våld, revolution och moral öppet och direkt. Trotskij grundar sin argumentation på hans erfarenheter av februari – och oktoberrevolutionen och det ryska inbördeskriget. Samt det spanska inbördeskriget som pågick under författandet av *deras moral och vår*.

I *deras moral och vår* beskriver Trotskij att moral hellre än att vara evigt och absolut, är betingat av de varnade produktionsförhållandena och klasskampen. Trotskij formulerar sin argumentation under fyra underrubriker; Den historisk materialistisk uppfattning om moral; Leninism kontra stalinism; ”målet helgar medlen”; och revolutionär moral. Trotskij tar strid mot borgerliga, reformistiska och anarkistiska teoretiker, som han föreslår, åberopar moral som drivkraft och motivering för deras politik och prioriteringar. Dessa försöker att göra anspråk på moralen och presentera moralen som ”tidlösa” uppsättning normer som höjer sig över allt annat. I verkligheten är dock sociala definitioner av vad som är "moralisk" eller "omoralisk" alltid ideologiska strider som speglar klasskampen i samhället och har ingenting att göra med denna abstrakta idé om "moral" i sig. Vi ska kortfattat redogöra för det historiska sammanhang som pamfletten är författat inom; samhället poliserades intensivt på 1930-talet. Den ideologiska konkurrensen mellan kommunismen, liberalismen och fascismen skulle komma att föras öppet i och med det spanska inbördeskriget. Åren 1938 – 39 utgjorde ett mörkt ögonblick för den internationella arbetarrörelsen. Hitler höll hårt om makten i Tyskland; Francos fascism hade befast sitt grepp i Spanien; Moskvarättegångarna pågick i Sovjetunionen; världen var på väg att kastas in i ett nytt världskrig. Under dessa förhållanden tog reformister, centrister och anarkister upp sina moraliska argument mot Trotskij och den Fjärde internationalen. Trotskij beskriver detta som en högerreaktion som uppstod av besvikelsen efter Francos seger. Pamfletten är dedikerad till Trotskijs son Lev Sedov som 1938 mördades av stalinistiska agenter.

Terrorism och kommunism publicerades i augusti 1920, under inbördeskrigets press. Skriften är ena halvan av en polemik mellan Lev Trotskij och Karl Kautsky, där Kautsky 1919 hade publicerat sin egna text under samma titel där denna kritiserade bolsjevikernas försök att erövra den politiska makten i ett ekonomiskt underutvecklat land. I texten avfärdar Trotskij föreställningen om parlamentarism som ett medel för att införa socialism; en behöver hellre röra sig genom arbetarnas egna organ för organisering (arbetarråden). Trotskij fortsätter med att försvara proletariats diktatur i Ryssland och dess användning av våld mot de som motsatte sig revolutionen. Bokens första avsnitt behandlar de praktiska politiska frågorna om att hålla makten i Sovjetryssland genom proletariats diktatur, demokratins karaktär och brukandet av våld. I det andra avsnittet jämför Trotskij Pariskommunen och den ryska revolutionen, och

där igenom betonar var och ens politiska taktik och öde. Trotskij anklagar Kautsky för en bristande trohet till den ryska arbetarklassen och kontrasterar detta med Karl Marx publicerade skrifter om Pariskommunen. Det avslutade avsnittet behandlar specifika politiska och ekonomiska åtgärder i Sovjetryssland under krigskommunismen pågående period, följd av en epilog med titeln ”Karl Kautsky, hans skola och hans bok.”

Vid den ryska revolutionens femtonårsjubileum talade Trotskij inför en dansk socialdemokratisk studentgrupp i Köpenhamn. Talet hölls 27 november 1932 inför en publik på omkring tvåtusen personer. I talet behandlar Trotskij huruvida en kan rättfärdiga Oktoberrevolutionen, vilken roll revolutioner överlag spelar för betydelse i historien och bolsjevikpartiets betydelse för att besegra tsarmakten. Isaac Deutscher skriver i ”Den förvisade profeten”: ”Hans återhållsamhet dolde inte djupet och styrkan i hans övertygelse. Hans föredrag var ett rättfärdigande av oktoberrevolutionen och det var desto effektivare som det var fritt från urskuldanden och öppet erkände revolutionens mindre misslyckanden och felgrepp.”

1.4 Tidigare forskning

Forskningen om revolutioner från historiker, statsvetare och sociologier har framförallt utgått från ett beskrivande eller förklarande syfte och frågeställning. För denna forskning kan en framförallt vända sig till Goldstone, Eckstein, Wallerstein eller Wolf. Denna forskning har tjänat ett betydelsefullt syfte vid avgörandet av vilka teoretiker eller revolutionär tendens en bör undersöka. Eftersom litteraturen framförallt fokuserade på de tre stora revolutionerna, Amerika (1775) Frankrike (1789) och Ryssland (1917) begränsades urvalet till en av de tre.

För tidigare forskning som mer specifikt undersökt och diskuterat omkring revolutioners politiska våld, terror och ideologi kan en lyfta Neera Chandokes ”Democracy and Revolutionary Politics” vilket fokuserar på revolutionära grupperingar som agerar inom det indiska parlamentariska systemet. Samt andra maoistiska rörelser i sydost Asien. Chandokes presenterar även olika legitimeringsgrunder för revolutionärt våld och tillför hennes egna. Chandoke och andra humanistiska eller rättighetsteoretiska normativa forskare bidrog till användningen av termen ”revolutionärt privilegium”.

Andra författare som har bidragit till utformningen av uppsatsen och dess strukturen är bland annat Sheldon S. Wolin som i ”Fugitive Democracy” formulerar en originell icke-marxistisk kritik av kapitalismen och den demokratiska parlamentarismen. Wolin står för ett nytt radikalt sätt att förstå staten, demokratin och styrelseskick som verkar bortom gränserna av nuvarande tillstånd. Damian Winczewsk har undersökt Rosa Luxemburgs förståelse av revolutionärt våld i ”Rosa Luxemburg on

revolutionary violence” där författaren kontrasterar Luxemburgs våldsbegrepp med andra revolutionära tänkare som Trotskij och Lenin. James Ryan undersöker utvecklingen av Lenins förståelse av våld i sin akademiska artikel ”Revolution is War”: The Development of the Thought of V. I. Lenin on Violence, 1899—1907

Slutligen Mark Ensalacos ”Revolutionary Violence Is a Political Act, Terrorism Is Not” där författaren beskriver skillnaderna mellan revolutionärer och terrorister, deras syften, mål och medel. Ensalaco kontrastera revolutionärens optimism och kamp för en bättre värld med terroristens cyniska vilja att söndra och härska.

Det har ännu inte utförts ett försök att sammanställa Trotskijs idéer och föreställningar om terror som förekommer inom många av hans texter inom ett samlat enhetligt verk. Detta är vad denna studie kan förhoppningsvis bidra till samt att bidra till den allmänna akademiska diskussionen om politiskt våld och terror.

2. Teori

2.2 Normativitet och logisk positivism – Hur en bygger en argumentation

Statsvetenskaps metoder och förhållningsätt idag är övervägande empiriska dock har grunderna för statsvetenskapen en normativ karaktär. Den hänförde sig till nyckelfrågan inom politisk filosofi: vad är ett gott samhälle? Samt vilka är vägarna dit? De filosofiska insikterna om politikens natur utgör fundamentet för de politiska teorier som har utvecklats sedan den antika grekiska traditionen. Rollen av dessa filosofiska insikter och allmänt rollen av normativ teori inom statsvetenskapen ifrågasattes och kritiserades av statsvetare som föredrog ett neutralt empiriskt förhållningsätt till studiet av politik. Uppenbarligen behöver ett normativt tillvägagångsätt motiveras. Det finns framförallt minst tre olika förhållningsätt inom statsvetenskapen: ett normativt förhållningsätt, ett konstruktivistiskt tolkande och ett logiskt positivistiskt förhållningsätt. Det positivistiska perspektivet strävar att behandla studiet av politik så värdeneutralt som möjligt och hävdar att teori endast kan tillämpas på vad som är, inte till vad som bör vara. Positivisterna som Lucien Levy Bruhl hävdar att normativ kunskapsproduktion inte kan vara vetenskaplig. Peter Laslett förklarade i sin introduktion till filosofi, politik och samhälle (1956) att ”den politiska filosofin är död”. Dess död frambringades till stor del av framväxten av logisk positivism och deras avfärdande av normativa uttalanden som ”värdelösa”.²

Dock har den fortfarande funnits forskare som varit engagerade i att använda sig av normativa metoder, till exempel Michael Oakeshott, Leo Strauss eller Hannah Arendt, och även uttryckt missnöje över separationen av normativa och empiriska ansatser.³ Efter publiceringen av verk som John Rawls ”Theory of Justice” och Bo Rothstien ”Vad bör staten göra?” har politisk filosofi och normativ metod funnit sina fötter igen.⁴ Charles Taylor argumenterar även att statsvetenskaplig kunskapsproduktion aldrig kommer att vara värderingsfri: en given förklarande eller beskrivande metod bygger på slutändan en rad föreställningar och antaganden om goda och önskvärda värderingar, som en inte kan göra sig av med. Taylor förklarar att den ”fakta” som produceras inom ramen av dessa, underliggande värdeladdade, modeller fick normativa konsekvenser i och med att de uttalande sig om vad som är önskvärt i politiken. Taylor hävdar därmed att det råder ett samband mellan kunskapen som produceras och normativa värderingar inbyggda i ramverket för undersökningen. Även om de normativa antaganden kan undergrävas, kan de inte överkommas, förutsatt att vi som statsvetare inte väljer att fullständigt avstå från teori. Denna ståndpunkt undergräver det filosofiska anspråket på neutralitet i statsvetenskapen.

²Pietrzyk-Reeves. *Normative Political Theory*, s.5

³ Shapiro. *Language and Political Understanding: The Politics of Discursive Practices*, s.5

⁴ Badersten. *Normativmetod*, s.37

Värderingar är centrala fenomen i statsvetenskap medan förhållandet mellan fakta och värderingar är oskiljaktiga egenskaper hos världen som den kan förstås av människor. Argumentet att politiska problem enbart bör studeras utifrån objektiva förhållanden och empiriskt observerbara fakta måste avfärdas. Eftersom det förser oss med en otillräcklig redogörelse för studiet av politik. För att sammanfatta den kunskapsproduktionen är inte värderingsfri: hellre ger den stöd åt vissa värderingar och underminerar andra.

Platon och Aristoteles kan hänvisas vara grundarna till att reflektera normativ kring politik. Det finns flera aspekter av deras filosofiska reflektion av politik som bygger upp en normativ teori: det råder ingen separation mellan vad som "är" och vad som "bör" vara, i stället är de ömsesidigt beroende. Detta kan uttrycka sig både som att beskriva någonting (Aristoteles konstitution av Aten) eller att normativt bedöma någonting (Platons republiken). Klassisk politisk teori var en föregångare av statsvetenskapen och under många århundraden hade politisk teori främst en normativ karaktär, knuten till empiriska frågeställningar. Till exempel utvecklades Jean Bodins suveränitetsbegrepp under eftermälet av reformismens och de följande religiösa konflikterna i Frankrike. På ett liknande sätt utvecklade Thomas Hobbes föreställningen om levantinerna i efterdyningarna av de engelska inbördeskrigen. Både i Bodins suveränitetsbegrepp och Hobbes levantin finner vi principer som en politisk ordning bör byggas på.⁵ Det vi alltså allmänt kan säga är att politiska teorier formas, eller i alla fall är influerade, av kulturella, intellektuella, politiska och ekonomiska strömningar av sin tid och plats. Detta resonemang om den politiska teorins natur behandlades utförligt av Quentin Skinner i flertalet skrifter. Skinner hävdar att politisk teoretisering är i sig en egen form av politisk aktivitet, där författaren främjar, legitimerar eller undergräver olika positioner eller antaganden i en rådande diskurs.

I allmänhet strävar en positivistisk modell förklara hur den sociala världen fungerar på ett värdefritt sätt, i kontrast strävar en normativ modell att ge en värdebaserad syn på vad den sociala världen bör se ut och hur den bör fungera. Den första nämnda beskriver och granskar de befintliga sociala, politiska och ekonomiska strukturerna medan den senare nämnda föreslår mål och standarder som bör uppnås, eller åtminstone är önskvärda även om de inte kan uppnås för tillfället. Politiska teorier tillhandahåller en uppsättning begrepp och propositioner som förklarar politiska fenomen åt ena sidan och åt andra sidan, normativa principer för politisk gemenskap. Dessa principer hävdas vanligtvis vara universella och antar att varje politiska samfund kan fungera på grundvalen av gemensamma standarder, organiseringsmodeller, övriga uttryck.

⁵ Pietrzyk-Reeves. Normative Political Theory, s.16

En beskrivande kunskapsproduktion identifierar och undersöker dessa fenomen medan en normativ kunskapsproduktion formulerar uttalanden om vilka principer och normer en politisk gemenskap bör följa. I det politiska sammanhanget kan normer förstås som korrekta eller rättfärdigade beteenden för sociala och politiska handlingar. Normativa uttalanden hänvisa vanligtvis till en ideal standard eller modell och detta kan involvera ett a priori-begrepp som fastställer standarder för vilka bedömningar kan göras. Normer bestämmer värdet av sociala fenomen och är den viktigaste processen att bedöma sociala fenomen som önskvärda eller oönskade. Normativa förhållningsätt tillåter oss inte enbart att studera världen, utan även att ifrågasätta den. Normativ teori, som alla andra teorier, måste behandla frågan: vad är ett giltigt ämne för en vetenskaplig undersökning? Empiriska studier valideras vanligtvis med hänvisning till fakta och induktiva metoder. Normativ teori valideras i kontrast typiskt med hänvisningar till filosofiska postulat (t.ex. Kantiansk etik) eller hänvisning till ontologiska och epistemologiska antaganden om den sociala och politiska världen (t.ex. genom det sunda förnuftet kan vi ”upptäcka” medborgerliga rättigheter).⁶

Det hör till strukturen av ett normativt argument att det anknyter sig till empiriska fenomen för att formulera värdeorienterade svar. Till exempel vill en formulera en normativ princip om innehållet av en demokratisk ordning, behöver en knyta sig till en beskrivande redogörelse av det varande statsskickets mekanismer och institutioner, och anknyta att de varande institutioner inte uppfyller den normativa principen. Termen 'normativ' innebär inte enbart en strävan att beskriva vad som bör vara, utan hänvisar även till normers centralitet i politiken. Normativ teori möjliggör inte bara en fast förankring och förståelse av existerande normer, utan också en kritik av givna normer och deras ursprung. Normativ analys förser oss även med en kritisk bedömning av antaganden och filosofiska grunder för politiskt handlande. Särskilt över frågor såsom krig, ansvar för miljön, jämställdhet och rättigheter för samhällets mest missgynnande.

Dubbelverkan med att vara både beskrivande och bedömande ger normativ teori ett brett användningsområde. Det kan behandla hur till exempel demokratiska normer har uppkommit, fungerar och utvecklas. Ett mer kritiskt tillvägagångssätt kan avslöja orättvisor, konfliktytor och motsättningarna i sociala och politiska strukturer. Därav följer ett erkännande att vår politiska värld inte enbart är en värld av empiriska fakta, utan även består av värderingar och normer. Vi kan inte uttrycka oss betydelsefullt om empiriska fakta utan en meningsfull förståelse om vad som gynnar individers och samhällens blomstring och välbefinnande. En av nyckelinstitutionerna i det moderna demokratiska samhällen är de som främjar och skyddar mänskliga rättigheter. Hur kan en motivera mänskliga rättigheter existensberättigande utan en normativ politisk teori som föreskriver de värderingar varje anständigt

⁶ Badersten. *Normativ metod*, s. 21 - 23

politiskt samhälle måste följa? I och med FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna från 1948 har mänskliga rättigheter varit en internationell normativ standard. Dock användes samma språk om naturliga mänskliga rättigheter redan under 700 – och 1700 – talen och påverkade de två allra första lagstiftningar som åberopar rättigheter som en grundläggande konstitutionell princip, den amerikanska Självständighetsförklaringen och den franska deklARATIONEN om mänskliga rättigheter och medborgare. Varje beskrivande eller förklarande empirisk teori kan ge oss insikt hur väl en grundläggande mänsklig rättighet respekteras i ett givet politiskt sammanhang, men det kan inte förklara varför dessa rättigheter bör upprätthållas i första hand.⁷

De senaste decennierna har en debatt behandlat omfattningen och inriktningen av normativ politisk teori och metod. Nyckelfrågan mellan de två lägren är denna: måste de normativa principerna vara praktiska? Forskarna i ena lägret hävdar att normativ teori måste vara nära kopplad till den empiriska verkligheten och överväga icke-ideala strukturer som hindrar genomförandet av ideal i den verkliga världen. John Gerring och Joshua Yesnowitz sammanfattar denna ståndpunkt och hävdar att ”Empiriska studier inom samhällsvetenskap är meningslösa om det inte har någon normativ betydelse” medan ”ett normativt argument utan empiriskt stöd kan vara retoriskt övertygande eller logiskt övertygande, men det kommer inte att ha något att visa om världen där ute.”⁸

Enligt denna läsning behöver god statsvetenskap nödvändigt integrera båda delarna. Rawls term ”realistisk utopi” fångar uppfattningen om att normativ politisk teori handlar både om önskvärda ideal och praktisk genomförbarhet.⁹ Justine Weinberg¹⁰ beskriver att den praktiska politiske filosofen bemästrar både kunskap och handling. Det är inte enbart att förklara vad som är rättvisa, frihet eller rättfärdigad auktoritet, utan en måste också främja praktiska genomförbara principer för hur vi uppfyller dessa normer.

Begränsningen med denna läsningen är dock förekomsten av normativa principer som tar sin utgångspunkt utan empiriska belägg. Detta rör framförallt frågor om människans natur, dess rationalitet eller dess inneboende värde. Vi kan inte presentera ett empiriskt belägg att en människa har ”en rätt till liv”, oavsett skulle de allra flesta anse att det vore irrationellt att hävda något annat. Motiveringar av ”rena” principer presenteras i dess starkaste form vanligtvis deduktivt, vilket innebär att för att motivera en princip (t.ex. mänskliga rättigheter) tillhandahålls en mer generell princip eller norm på högre nivå som den första principen kan hämtas ifrån (t.ex. mänsklig natur, eller

⁷ Pietrzyk-Reeves. *Normative Political Theory*, s.8

⁸ Gerring. Yesnowitz *A Normative Turn in Political Science*, s. 133.

⁹ Rawls. *The Law of Peoples*, s.68

¹⁰ Weinberg. *The Practicality of Political Philosophy*, s.24

kategoriskt imperativ). Om vi antar att A = Rationellt, följer det att även B = Rationellt.

Dock för att dessa överordnade principer eller första premisser ska användas för att motivera en senare princip behöver de nödvändigtvis behandlas som självklara, absoluta, universella och oföränderliga. Vilket naturligtvis inte alltid är fallet. Det faktum att åtminstone somliga inslag av normativ politisk teori kan ha en svag empirisk anknytning är inte nödvändigtvis en kritik mot empirisk forskning, hellre ett konstaterande av teoretiseringens karaktär. I slutändan behöver inte normativ politisk teori och empiriska politiska studier vara separerade från varandra och behandlas som konkurrerande tillvägagångsätt. Det finns ett behov av båda tillvägagångsätten inom statsvetenskapen och deras dialog mellan varandra kan öka vår förståelse av politik. Normativ teori kan vägleda empirisk forskning medan empirisk forskning kan ha positiv inverkan på normativ teori.¹¹

Till exempel kan vi lyfta studiet om mångfald. Där normativa teorier undersöker om önskvärda modeller för samexistens mellan olika kulturella grupper, och empiriska metoder söker efter att tillämpa sådana modeller och formulera hypoteser om vad som empiriskt fungerar eller inte. Normativa teorier om mångkultur återspeglar vissa fakta och informerar om viss politik; detta tillåter empiriska forskare som sysslar med mångkulturella frågeställningar att använda dem. All politiska filosofi och normativa teorier är dock inte lika praktiska. Först och främst finns det gränser för vad normativ teori kan erbjuda i termer av praktiska lösningar (eftersom de inte kan testas empiriskt i ett laboratorium). Och för det andra är det nödvändigt för att normativ teori behålla sina bedömande, motiverande och utvärderande aspekter som värdefulla i sig oavsett den praktiska tillämpningen. För ramverket av denna uppsats kommer författaren ta sin ståndpunkt från läsningen som utvecklats av Rawls hellre än att vända sig till Kants kategoriska imperativ. Dvs. även om studien och dess innehåll har en tydligt beskrivande normativ karaktär är ambition att begränsa hänvisningar till generella principer till ett minimum när det är möjligt. För att återigen återknyta till den tidigare diskussionen i avsnittet kan vi konstatera att uppenbarligen förde varken Trotskij, Lenin, Marx eller Engels sina resonemang på en värde neutralgrund i sina skrifter och analyser. Det är dock okontroversiellt att påpeka att de empiriska slutsatserna författarna har extrapolerat är mer eller mindre accepterade vid skildringen av kapitalismens dynamik, expansion och kriser samt alienationen i förhållande till produktionen och atomiseringen av våra dagliga liv.

¹¹ Bauböck. *Normative Political Theory and Empirical Research*, s.40

2.3 Dialektik och historiematerialism

Till att börja med ska vi redogöra några grundläggande marxistiska principer. Det mänskliga samhället växte fram i kamp mot naturen för att säkerställa de nödvändiga behoven för att säkerställa den mänskliga artens reproduktion. Dessa samhällens karaktär (politiska institutioner, klassförhållanden, moral, filosofi) avgörs i slutändan av karaktären av dess ekonomi. Ekonomins karaktär avgörs av produktionsmedlens utveckling, produktionsmedlens tillämpning och sociala relationer inom produktion.

För vartenda produktionsätt råder det ett motsvarande samhällssystem (bas och överbyggnad). Slavekonomin respektive urbaniserade slavsamhällen, agrikulturell produktion respektive feodalismen, kapitalismen respektive den moderna nationalstaten. Alla hittillsvarande samhällssystem har varit klassamhällen. Dessa unika varianter av det mänskliga samhället och klassamhällens form varar dock inte för evigt. Liknande en djurarts utveckling har det ett förflutet, samtid och framtid. De uppstår historiskt tills att de blir hinder för en vidare utveckling. Det är utvecklingen av produktionsmedlen som förutsätter en utveckling av samhällsformationen. Systemet av gränstullar inom nationer, systemet av adliga privilegiebrev och skråväsendet utgjorde hinder för de urbaniserade borgerlighetens fria produktion och distribution av varor. Borgerligheten och de feodala härskarnas antagonistiska ekonomiska intressen utkristalliserades sig så småningom till en öppen politisk klasskamp. Vilket kulminerade i det gamla samhällets nederlag och födelsen av ett nytt samhälle som vilade på en högre ekonomisk, teknologisk och kulturell bas. ”Allt som uppstår förtjänar att krossas.”¹²

Sammanfattningsvis kan en beskriva att kärnan av marxismen består av att bedöma den sociala strukturen av ett samhälle som underordnad den ekonomiska produktionen. Marxismen betraktar klasstrukturer som betingade av utvecklingen av produktivkrafterna; organiseringen av produktivkrafterna i sin tur ger upphov till de inneboende relationerna mellan människor och naturen. Produktivkrafterna och dess organisering vid ett visst historiskt skede bestäms av människans teknologi, hennes instrument och redskap som hon brukar i hennes kamp mot naturen.

Materialism hävdar att materia föregår tanken. Som en filosofi av vetenskap hävdar den att världen är materiell, att alla fenomen i universum består av materia i rörelse, där alla ting är beroende av varandra och är sammankopplade, deras utveckling och rörelse dikteras i enlighet med naturlagar, världen existerar utanför oss fullkomligt oberoende av vår uppfattning av den, tanken är enbart en återspeglning av den materiella världen i hjärnan.¹³

¹² Trotskij. *The revolution betrayed*, s.55

¹³ Woods & Sewell. *Vad är marxism*, s.92

Dialektisk materialism är en filosofi om vetenskap, historia och naturen utvecklad utifrån skrifterna av Karl Marx och Friedrich Engels. Den grundläggande tesen av dialektiken är att betrakta och utforska allting till exempel idéer, samhällen och naturen i en process av evig rörelse och förändring. Dialektisk materialism postulerar att den naturliga världen utvecklas från lägre till högre stadium av varande, vilket medför framväxten av nya egenskaper. Den högre nivån av tillvaro uppstår ur och har sina rötter i den lägre. Den högre nivån utgör en ny ordning och med dess egna lagar. Denna process av framsteg styrs av rörelselagar som återspeglar den grundläggande egenskapen av materia i rörelse. Trotskij sammanfattade dialektiken med: ”Allting är relativt i denna värld, där förändring är det enda beständiga.”¹⁴

Dialektisk materialism i förhållande till sociala fenomen betonar vikten av ekonomiska och sociala förhållanden och närvaron av motsägelser inom till exempel klassförhållanden och arbete. Se till exempel Marx teori om värdelära och hur den förklarar motsättningen mellan arbete och mervärde. Lenin definierade dialektiken som: ”läran om motsatsernas enhet.”¹⁵ I sina anteckningar gav Lenin olika exempel på vart vi kan identifiera motsättningar. Inom matematiken differential och integral, inom mekaniken verkan och motverkan, inom fysiken positiv och negativ elektrisk laddning, inom kemin förening och dissociation av atomer, inom samhällsvetenskapen klasskamp.¹⁶ Den dialektiska materialismen är följaktligen en metod för empiriska studier av processer utifrån termer som inneboende samband, utveckling, motsättningar och övergång.

Trotskij beskrev den dialektiska materialismen som den högre formen av formell logik. ”Utan en vetenskap om vårt tänkandes former i den mån det inte är begränsat till livets vardagsproblem utan försöker uppnå en förståelse av mer komplicerade och utdragna processer. Den dialektiska och formella logiken står i ett liknande förhållande till varandra som den högre och lägre matematiken.”¹⁷ Aristoteles formulerade tre grundläggande lagar för den formella logiken. Identitetslagen ($A=A$), motsägelsetlagen ($A=\text{kan inte vara } A \text{ och icke-}A$), lagen om det uteslutna tredje ($A=\text{antingen } A \text{ eller icke-}A$).¹⁸ Stampe är en kanin, Stampe kan inte vara en kanin och icke-kanin, Stampe är antingen en kanin eller en icke-kanin. Dock som Trotskij förklarar är den formella logiken otillräcklig när en resonerar utifrån längre processer och komplicerade skeenden. Den formella logiken förutser att ting är fasta och orörliga, vilket blir otillräckligt när vi diskuterar rörelse, förändring och motsättningar.

Engels postulerade tre grundläggande lagar för dialektiken. Den första, kvantitetens övergång till kvalité förklarar att en omvandling av materia, ett samhälle eller ett fenomen tar sig i uttryck i kvantitativ och kvalitativa förändringar. All förändring har en kvantitativ aspekt. Det vill säga en minskning eller ökning

¹⁴ Trotskij. *The revolution betrayed* s.43

¹⁵ Lenin. *Sammanfattning av dialektiken*, s.133

¹⁶ Lenin. *Sammanfattning av dialektiken*, s.132

¹⁷ Woods & Sewell. *Vad är marxism?* s.90 - 91

¹⁸ Trotskij. *Till marxismens försvar* s.73

av något. Dessa kvantitativa förändringar kan dock inte fortgå i det oändliga. De har sina begränsningar och till slut kommer den kvantitativa förändringen förvandlas till en kvalitativ förändring.¹⁹ Till exempel om du kokar vatten i en kastrull medför den kvantitativa förändringen en kvalitativ förändring när vattnet övergår till ånga. Kvalitativ förändring är ett resultat av ackumulerade kvantitativa förändringar och antar formen av ett abrupt språng.

Den andre lagen, motsättningsens enhet, hänvisar till att ett ting av två inneboende tendenser som rör sig i motsatt riktning. Tinget kan bara existera i och med dessa två motsatser. Till exempel natt och dag, det allmänna och det enskilda eller negativ och positiv laddning.²⁰ Det är motsättningarna i alla ting som ger upphov till rörelse. Lenin förklarade att: ”Utvecklingen är motsatsernas kamp.”²¹ De två motverkande halvorna utgör gemensamt en enhet av någonting.

Den tredje lagen, negationens negation, hänvisar till att under kris eller påverkan av yttre krafter skärps motsättningar till det yttersta till dess att samexistensen inte är möjlig. För att motsättningar ska upplösas och ersättas måste två villkor vara uppfyllda. Den ena är att motsättningar måste fördjupas, och den andra är att de måste utvecklas fullt ut. När dessa två villkor är uppfyllda kommer en situation för språnget att uppstå, motsättningen kan lösas. Det gamla fenomenet kommer att försvinna och ersättas av ett nytt som kommer att vara kvalitativt högre än det tidigare, eller om motsättningen inte blir löst – båda motsättningarnas gemensamma undergång.²² Ingenting kan genomgå en utveckling utan att förneka sin tidigare existensform. Negation, eller upphävande innebär inom dialektiken tillståndet där den högre formen av varande bryter sig loss från det gamla och något nytt bildas. Den gamla ordningen upphävs – negeras – och den nya ordningen bildas, en negation har skett. Negationen härrör sig från utvecklingen av ett fenomenets inre motsättningar och är ett resultat av kampen mellan motsatta krafter och tendenser, det utgör länken mellan det lägre och högre utvecklingen av fenomenet.²³ Den dialektiska negationen upphäver hindren för utvecklingen vilket det gamla varandet utgjorde.

Därmed när ett tidigare stadium negeras elimineras det inte fullständigt. Den nya kraften står inte bortkopplad från den gamla kraften. Därmed fortsätter en kedja av förbindelser att existera och egenskaper från en lägre nivå upprepas på en högre. Bakslagen eller resterna av den gamla ordningen kan korrigeras i sin tur under nästa steg i utvecklingen. Det vill säga negationens negation. Engels ger ett exempel med ett sädeskorn som planteras i bördig jord. Kornet kommer genomgå en förändring av dess karaktär, det kommer att gro. Kornet därmed förgås, det negeras. I dess ställe uppträder en planta, plantan kommer växa, blomma, befruktas och slutligen växer sädeskorn. När dessa mognar dör plantan

¹⁹ Woods & Sewell. *Vad är Marxism?* s.102

²⁰ Trotskij. *Till marxismens försvar* s.78

²¹ Lenin. *Sammanfattning av dialektiken*, s.132

²² Marx & Engels. *Kommunistiska manifestet* s.15

²³ Woods & Sewell. *Vad är Marxism?* s.109 - 108

och därmed i sin tur blir negerad. Som ett resultat av denna negationens negation har vi åter sädeskorn, dock på en kvantitativ högre nivå.²⁴

3. Metod

Undersökningen forskningsdesign är en normativ ideologianalys. I denna undersökning kommer Lev Trotskijs försvar av nyttjandet av revolutionär terror att undersökas. För att genomföra studien kommer författaren till uppsatsen studera Trotskijs politiska skrifter Terrorism och kommunism, Deras moral och vår samt Till oktoberrevolutionens försvar/Köpenhamns talet. Dessa texter studeras utifrån de teoretiska och filosofiska ramverk om politisk filosofi och etik som presenterades i det teoretiska avsnittet. Därmed följer det att den valda utformningen av studien är en normativ analys i egentlig mening som innebär att ge värdespecifika och tydligt rättfärdigade svar i normativa frågor. Till exempel rättvisa råder enbart då alla *defacto* har möjligheterna för att förverkliga sina livsmål. I denna mening innebär en normativ analys i egentlig mening att rättfärdiga en särskild handling eller tillstånd av politikiskt våld. Dvs. politikiskt våld är rättfärdigat under X förhållanden, men orättfärdigt under Y förhållanden. Som tidigare presenterat är förhållandet mellan studien av politisk filosofi inneboende i den statsvetenskapliga forskningens förhistoria. Om vi accepterar att människan är ett politiskt djur, eller närmare har höjts sig över naturens begränsningar och övergått till ett politiskt djur, är det naturligt och intressant att studera de idéer och ideologier som omger henne. Att analysera utifrån detta perspektivet ger oss möjligheten att studera samhället inte enbart som en uppsättning av mekanismer och institutioner, utan även som en uppsättning normer och idéer. Dessa ideologiska och filosofiska antaganden kommer i uttryck i litteraturen, i debatter, reklam och partiprogram.²⁵

3.2 Operationalisering

Ideologi begreppet i denna kontext anser en politisk världsbild bestående av grundläggande värderingar och rekommendationer om samhällets organisering. Begreppet våld fastställt och förtydligas med att det är en social handling i den mån att de etablerar makt och dominans mellan två eller flera personer. Att slå igen en dörr kan beskrivas vara våldsamt, men etablerar inte en social relation. För de andra innefattar våld fysiska skada och fysiska begränsningar men även sociala begränsningar. Att den ena parten påtvingar sin vilja gentemot den andra parten. Därmed innefattar även våld i detta sammanhang även till exempel begränsningar av demokratiska fri – och rättigheter (t.ex. pressfrihet). Ännu ett viktigt klagande är skillnaden mellan ”terror” och ”terrorism”, terror hänvisar till statliga repressiva åtgärder vilket är mer tillämpligt med Trotskijs uppfattning om den revolutionära diktaturen som följer den

²⁴ Engels. *Naturens dialektik (urval)* s.8

²⁵ Badersten. *Normativ metod*, s.10

borgerliga regimens avlägsnande. Vidare riktas terror typiskt mot militära fiender hellre än civilbefolkningen.²⁶

Vid bedömning av normativa uttalanden förekommer det diverse olika normativa logiker en grundar sin diskussion utifrån. Dessa normativa logiker uttrycker olika värderingsprinciper samt informerar oss om hur en konstruerar argumentationen och hur en formar slutsatser utifrån diskussionen. Typiskt förekommer det fyra varianter av accepterade normativa logiker²⁷; lämplighetstolkning, kontraktualism, deontologi och teleologi. För utrymmet av denna uppsatsen kommer vi framförallt fokusera på de två senare nämnda. Detta eftersom det är framförallt deontologin och teleologin som är intressanta att kontrastera mot Trotskijs revolutionära moral. Därmed ska vi kortfattat redogöra för deontologin och teleologin.

Deontologi innebär att handlingar bedöms utifrån deras inneboende värden.²⁸ Schablonmässigt uttryckt; att ljuga, stjäla eller döda är moraliskt klandervärda oavsett anledningar som motivera eller föranleder handlingen. T.ex. en vit lögn, att stjäla för att förhindra svält eller självförsvar. Utifrån deontologin har ett antal etiska skolor vuxit fram, det allmänna syftet med dessa skolor är att formulera en allmän princip för hur en förnuftig person bör agera och förhålla sig till sin omgivning. T.ex. pliktetik, kategoriska imperativ eller rättighetsteori. Förutom olika generella principer innefattar även dessa olika skolor en varierande grad av "ren" deontologi, alltså i vilken grad vi bortser handlingen ifrån kontexten den utförs inom. Som tidigare berört i det teoretiska avsnittet hänvisar teleologin eller konsekvensialism till framförallt Aristoteles filosofi där allting uppstår och strävar efter ett syfte det försöker uppnå.²⁹ Detta innefattar det mänskliga samhället, individer och naturkrafter. Utifrån Aristoteles lärare har olika etiska skolor utvecklats som allmänt innebär att handlingars värde bedöms utifrån deras utfall eller konsekvenser. Den handling som rangordnats som att den högst uppnår ett gott utfall är den handling som bör följas. Olika teleologiska läror skiljer sig från varandra angående vad en söker att maximera och för vem. T.ex. Utilitarism.

I sammanhanget av uppsatsen intar vi en värdesubjektivistisk position. Detta innebär att vi förutsätter att det finns en real värld vi kan undersöka, förstå och systematisera. Normativa värden å andra sidan innehar inga objektiva värdet, utan hellre är uttryck för relativa förhållanden och förändras över tid. Dessa värden kan undersökas, systematiseras och har inverkan på hur vi för oss i vår politiska vardag. Dock behöver en hålla i åtanke att till exempel beskriva ett fenomen som "bra" betyder det ingenting om

²⁶ Dock som en kommer tydligt konstatera utifrån Trotskijs skrifter och de historiska erfarenheterna är skiljelinjen mellan civila och militära mål minst sagt suddig inom kontexten av ett inbördeskrig.

²⁷ Badersten. *Normativ metod*, s.64

²⁸ Badersten. *Normativ metod*, s.109

²⁹ Badersten. *Normativ metod*, s.114

fenomenet i sig själv. Hellre är det enbart ett konstaterade att majoriteten, för tillfället, uppfattar detta som bra.³⁰

När en argumenterar omkring att rättfärdiga eller på annat sätt ta ställning till ett normativt påstående finns det framförallt sex utgångspunkter; intuitionism, naturalism, empirisk värderings analys, ”common sense”, externa auktoritetskällor och tankekonstruktioner. För närvarande kan vi nöja oss med att påpeka att de allra flesta av dessa utgångspunkter är otillräckliga för att förklara och rättfärdiga Trotskij's förståelse av politiskt våld och revolutionär moralism. Inom sammanhanget av denna uppsatsen vilar hellre rättfärdigande grunden på tankekonstruktioner. I traditionen av Hobbes, Rawls, Locke etcetera kommer vi resonera utifrån en idealsituation eller idealtyp. Denna idealtypen kommer vi konstruera utifrån vårt val av teori, dvs. utifrån ett dialektiskt och historiematerialistiska principer.

Argumentationen kan därmed beskrivas vara deduktiv, de överstående principerna vi härleder argumentet ifrån är dialektikens principer.³¹

3.2.2 Analytiskt verktyg för att bedöma Trotskij's revolutionära teori

Intrinsic values hänvisar till världen som anses vara goda i och för sig, dvs goda oberoende av de konsekvenser de medför eller yttre omständigheter. Handlingen anses ha inneboende egenskaper som gör den ”god.” Extrinsic values hänvisar i kontrast till världen som anses vara goda i relation till något som antas vara önskvärd. Handlingen är goda till följd av de konsekvenser de medför. Trotskij argumenterar en handling utifrån dess extrinsic values, i förhållande till klasskampen. En handling som uppnår att mobilisera och organisera de revolutionära massorna. Handlingar som innebär att massorna passiviserar eller går på reträtt anses vara orättfärdiga. Handlingar har därmed inget oberoende värde, utan det är beroende på hur det påverkar förhållandet mellan klasserna. Dock anser jag det fortfarande intressant att ställa deontologiska frågor mot texten för att undersöka om det oavsett finns värden som Trotskij håller som oberoende goda. När en diskuterar omkring koncept och tillstånd kan en fortsättningsvis tala om substansvärden respektive processvärden. Vilket i viss mån reflekterar den tidigare distinktionen mellan intrinsic values och extrinsic values. Substansvärden hänvisar till innehållet och essentiella grundvärden. Inom demokrati till exempel frihet, rättvisa och jämlikhet. Processvärden hänvisar i kontrast till de världen som bildar medel för att understödja och förverkliga substansvärden. I samma mån jag argumenterar att Trotskij argumenterar och bedömer utifrån extrinsic values skulle jag hävda att Trotskij lyfter hellre fram processvärden. Trotskij's processvärden som denna hänvisar till kan beskrivas vara ting som arbetarråd, arbetarmakt, proletariatsdiktatur eller processen av själva klasskampen. Sådana Trotskij beskriver är revolutionens välgång den högsta lagen, och det förverkligas

³⁰ Badersten. *Normativ metod*, s.120

³¹ Badersten. *Normativ metod*, s.136

enligt Trotskij genom sådana underbyggande fenomen. Av detta följer det att frågorna som ställs till texten i första hand undersöker vilka dessa processvärden innebär.

Utifrån detta analyseras texten utifrån tre argumentations linjer a) Deontologisk b) Teologisk/konsekvensialistisk och c) Rimlighetsanalys. Utifrån dessa argumentationslinjer har en serie av frågor utformats för att ställa mot materialet. Vid den första läsningen av texterna studerades texterna utifrån de överhängande teman, där de centrala preciserade frågorna formulerades utifrån. Vid följande läsningar och behandlingar av texterna användes de preciserade frågorna ihop med de överhängande teman för att forma en skarp analys. Avslutningsvis har dessa termer brutits ned i några generella påståenden som fångar essensen av Trotskijs argumentation. Vid sammanställning och analys av materialet har olika teman tilldelats en särskild färg för att kunna koda texten vid särskilt anmärkningsbara påståenden eller argumentationskedjor. Analysverktyget utformas enligt tabellen på följande sida.³²

³² Se figur 1

Figur 1

<p>Deontologiskt perspektiv</p>	<p>Förekommer det en värde hierarki inom argumentationen? Kan denna värde hierarki anses vara konsekvent?</p>
<p>Telelogiskt perspektiv</p>	<p>Vilka konsekvenser anser argumentation vara önskvärda? Från vilka värden är handlingar beroende av? dvs. vilka är de extrinsic samt process värden?</p>
<p>Rimlighetsperspektiv</p>	<p>Är argumentationen sammanhängande? Finns det delar av argumentationen som undergräver andra delar? Kan det anses vara rimligt att anse terror som "nödvändig"?</p>

3.2.3 Koherensprövning och rimlighetsprövning

Efter att sammanställt argumentationen ämnar jag att undersöka Trotskijs argumentation kring revolutionär terror genom en koherensprövning och rimlighetsprövning på det sammanställda materialet. Koherensprövningen kommer att undersöka huruvida argumentationen är sammanhängande. För att argumentationen ska antas vara koherent behöver de uppfylla två krav, motsägelsefrihet samt ömsesidigt stödjande av varandra. Vad detta åsyftar är att argumentationens olika ska anses inte motsäga varandra respektive att de olika delarna stärker varandra. Dvs. argumentationens olika delar ska inte undergräva varandras legitimitet. Rimlighetsprövningen hänvisar till huruvida premisserna i argumentationen kan anses vara rimliga. Är antagandena som föranleder argumentationen realistiska och/eller sannolika. Konsekvensprövningen hänvisar till om huruvida kan konsekvenserna av tillämpningen av Trotskijs argumentation anses vara rimliga. Om argumentationen uppfyller kraven på koherens och rimlighet kan den anses vara god. Om argumentationen inte uppfyller kraven följer det att argumentationen är bristfällig. Argumentationen som uppsatsen analyserar är en rekonstruktion utifrån idealtypen. Rekonstruktionen och sammanställningen av argumentationen kommer utföras med varsamhet. Vidare kommer bedömningen av argumentationen utföras med medvetenheten att i slutändan är det en bedömning av det material uppsatsen har samlat in, hellre än en bedömning av Trotskijs egna ideologiska synsätt. Dvs. om argumentationen kan anses vara bristfällig är det rekonstruktionen som är bristfällig.

3.3 Validitet och reliabilitet

Angående uppsatsens validitet är termerna intersubjektivitet, kritiserbarhet, extern giltighet och extern rimlighet centrala termer. Intersubjektivitet hänvisar till föreställningen att resonemanget vi för i värdefrågor är tillgängliga och intressanta för mer än egentligen enbart författaren.³³ Förhoppningsvis har läsaren i inledningskapitlet redan skaffat sig en uppfattning om behovet av att undersöka revolutionär moral och politiskt våld i en period av politiska, sociala och ekonomiska kriser. Det nämndes i det teoretiska kapitlet har en av de centrala frågorna i normativ politisk teori; vad är ett gott samhälle? En rimlig följdfråga är naturligtvis hur uppnår vi detta goda samhälle? Vilka medel står till våra förfogande när vi ämnar genomföra en förändring eller en fullständig omvandling av varande politiska förhållanden? I diskussions - och slutsatskapitlet kommer appliceringen av revolutionär moral i en samtida politisk kontext diskuteras och problematiseras omkring.

³³ Badersten. *Normativ metod*, s.188

Extern giltighet hänvisar delvis till att det förväntas förekomma en intern konsistens i argumentationen. Samt hur värdesagan rättfärdigas i förhållande till andra värden. Argumentationskedjan förväntas vara grundad och varje länk ska vara rimligt ansluten till nästa länk.³⁴ Delvis innebär även extern giltighet även att argumentationen ska kunna anses vara förankrad i verkligheten. Vad detta innebär är att argumentationen förväntas vara grundad i empiriska belagda fakta, samt att argumentationen är grundad i en allmänt accepterad statsvetenskaplig teori. När vi hänvisar till olika historiska exempel är det utifrån allmänt accepterade empiriska fakta. Mestadels utifrån det spanska inbördeskriget, det ryska inbördeskriget och det amerikanska inbördeskriget. Detta är eftersom det är framförallt dessa exempel som Trotskij hänvisar i sina egna skrifter, dock har den informationen Trotskij argumenterar omkring kontrollerats och uppdateras med moderna källor. Vidare har det utförligt förklarats och öppet deklarerats i det teoretiska kapitlet att argumentationens teori grundar sig på marxismens och dialektens principer. Avslutningsvis hänvisar extern rimlighet till att värdeutsagorna förväntas vara samhällsvetenskapligt relevanta. Dvs. är de normativa slutsatserna möjliga att genomföra och applicerbara. Tankekonstruktionen kan inte vara så avlägsen från verkligheten att den enbart kan vara i teoretiseringens domän. Utifrån det vi har diskuterat i det teoretiska kapitlet är det inte särskilt kontroversiellt att påpeka att om vi förutsätter att samhället får olika former i och med en förändring av produktionsformen, bör det naturligtvis vara möjligt att förändra nuvarande politiska förhållanden med en förändring av produktionen.

³⁴ Badersten. *Normativ metod*, s.187

4. Analys och resultat

4.2 Det dialektiska argumentet

Den marxistiska begreppsförståelsen av våld härrör från den hegelianska dialektiken. För de klassiska marxisterna var våld en av de huvudsakliga mekanismerna kapitalismen brukade under perioden av primitiv ackumulation.³⁵ Där kapitalismen inledde förstörelsen av de tidigare produktionsätten och tvingade in bönderna att agera inom marknadsekonomin. Arbetarklassens och borgerlighetens ömsesidiga antagonism i klassamhället och det kapitalistiska produktionsättet interna motsättningar gav upphov till den moderna staten för att kunna tämja dessa tendenser. Kapitalismens ekonomiska struktur ansågs vara den huvudsakliga källan till våld både inhemskt och utomlands.³⁶ Kapitalismens utveckling skedde parallellt med successiva imperialistiska krig och rustande militarism. Kapitalismen därav är baserat på ett strukturellt ekonomiskt våld och våldet från den borgerliga statens maktinstitutioner som skapades för att värna om borgerlighetens dominans och försvara den kapitalistiska exploateringen. Utifrån det politiska, sociala och historiska förhållandet i Tsarväldet utvecklade Trotskijs denna förståelse av våld i förhållanden till utvecklingen av den ryska arbetarrörelsen och dess politiska organisering. I följande kapitel kommer vi framförallt kunna konstatera hur Trotskijs extrinsic values härrör från teserna om den dialektiska materialismen. Framförallt i relation till frågor om kvantitetens övergång till kvalité och negationens negation. Eftersom en övergång från ”lägre” till ”högre” anses vara önskvärd följer det för Trotskij att handlingar som bedöms att bidra till den utvecklingen att vara önskvärda. I sammanhanget är det i förstahand processvärden som strejker och revolution som Trotskij lyfter fram i sammanhanget, eftersom dessa anses underbygga och förverkliga en övergång av samhällstadiet och förhindra en social kollaps. I den mån en tolkar att Trotskij strävar efter att placera moralen på en ”vetenskaplig grund” genom att relatera den tillbaka till dialektiska processer kan en anse argumentationen vara rimlig. Dock i kontrast kan en självklart likaväl fördöma dialektiken som ovetenskaplig, och i grund och botten ett icke-specifikt generalisering att bedöma moraliska principer utifrån. I synnerlighet när kontrasterade mot deontologiska allmänna lagar.

4.2.2 Om revolutionens molekylära process

För Trotskij innebar den ständiga utvecklingen av kapitalismens, å ena sidan ekonomiska, tekniska och militära innovationer och å andra sidan ökande klassmotsättningar och ökande risk för ekonomiska och ekologiska kriser att den onekligen eventuellt skulle leda till en social katastrof och miljontals lidande. I denna mening uppfattades det revolutionära våldet som negationens negation – genom att krossa

³⁵ Lenin. *Staten och revolutionen*, s.16

³⁶ Engels. *Om auktoritet*

kapitalismens självdestruktiva tendenser skulle revolutionen och terrorn medföra en ny hållbar och fredlig ordning. Revolutionen påpekas alltså att vara det enda alternativ i kontrast mot kapitalismens krig och kriser. ”Det är *bara den socialistiska revolutionen som kan rädda civilisationen*. För att få till stånd denna omvälvning behöver proletariatet all sin styrka, beslutsamhet, djärvhet, lidelse och skoningslöshet.”³⁷

Ingen härskande klass lämnar dock ifrån sig makten frivilligt. Trotskij hävdade att gällande frågor om ett samhällssystem liv eller död kommer inte förnuftsresonemanget ersätta våldsargumentet³⁸. Den revolutionära klassen, förklarar Trotskij: ”antar rollen som en förlossningsläkare som *tvings* ta till ett kejsarsnitt.”³⁹

Trotskij beskriver att revolutionen innebär en kvalitativ förändring av den ekonomiska basen och sociala överbyggnaden. Organiseringen av samhället överförs från en nedåtgående klass till en progressiv klass. Revolutionen är dock ingen enskild händelse. Det öppna upproret, språnget från det gamla till det nya samhället, föranledes av en längre process av kvantitativa och kvalitativa förändringar inom den revolutionära klassen. En kedja av kamper, organisering, strejker och agitation som i sig själv inte leder ut till en revolution, men som höjer den revolutionära klassens medvetande, styrka och politiska förståelse. Massorna påbörjar med att rucka emot fundamenten, vinna en ekonomisk eller social rättighet här och var, men har ännu inte uppnått mognaden för att fullkomligt störta den varande ordningen. Genom denna process blir arbetarklassen ett autonomt och politiskt subjekt: ”*de kliver in på historiens scen*”.⁴⁰

Trotskij argumenterar att det inte finns en gränslinje mellan ”fredlig” klasskamp och revolutionen. Varenda strejk, demonstration och kamp förkroppsligar inbördeskrigets outvecklade egenskaper som sedan når sitt fulländade under upproret. Strejkkommittéer övergår till nya maktorgan, demonstrerande massor övergår till revolutionära härar, kapitalisternas dolda krigsföring övergår till öppen krigsföring. Detta är vad Trotskij beskriver som revolutionens molekylära process.⁴¹ Arbetarklassen blir gradvis medveten om sin egna revolutionära potential och behovet av en revolutionär förändring utifrån deras erfarenheter av de vardagliga striderna i klasskampen: ”En tung hammare krossar glas men härdar stål. Revolutionens hammare härdade stålet i folkets karaktär.”⁴²

Trotskij beskriver det öppna upproret som det mest kritiska ögonblicket i denna process, det är där två klassers motsträvande intressen ställer sig mot varandra öppet och frågan om vem som egentligen har

³⁷ Trotskij. *Deras moral och vår*, s.30 (Min kursiv)

³⁸ Trotskij. *Till försvar av oktober*, s.2

³⁹ Trotskij. *Till försvar av oktober*, s.5 (Min kursiv)

⁴⁰ Trotskij. *Till försvar av oktober*, s.5 (Min kursiv)

⁴¹ Trotskij. *Till försvar av oktober*, s.8

⁴² Trotskij *Till försvar av oktober*, s.10

makten i samhället ställs som skarpast. Massornas uppror måste störta det gamla klassherraväldet och upprätta en annan klassmakt. Det är när denna uppgift genomförs vi, i Trotskijs mening, har en revolution. Vid denna övergång hävdar Trotskij att en fredlig process är möjlig men vid ett kritiskt ögonblick är det nödvändigt med ett brutalt kvalitativt steg, för att det revolutionära tillfället inte ska gå förlorat. För att återupprepa Trotskijs tidigare påstående, ingen klass lämnar ifrån sig makten frivilligt. Det följer att vid ett tillfälle kommer antingen öppet våld eller hotet om våld vara nödvändigt för att säkerställa arbetarklassens herravälde och därmed sätta stopp för kriget, kriserna och förstörelsen.⁴³

Under revolutionens molekylära process påbörjar massorna att forma principerna och de outvecklade embryoformerna av ett nytt samhälle. Upproret påtvingar de principerna på den gamla ordningen. Den revolutionära regimen är enbart det första skedet i dessa principernas förverkligande. Terrorn blir nödvändig för att konsolidera regimen i dess tidiga embryotillstånd. Trotskij ber oss att betänka om vi kan hålla avrättningen av Ludvig XVI samt otaliga präster, aristokrater och kontrarevolutionärer mot den moderna världens framsteg? Nej, lika lite som vi kan hålla förlösningens smärtor och värker mot ett friskt barn. Det är blott ett stadie i en längre process.

Sammanfattat kan vi förstå Trotskijs argumentation som följande, våld är nödvändigt för att försäkra övergången från ett produktionsätt till ett annat, det är nödvändigt eftersom att inte avskaffa det varande produktionsättet skulle medföra värre olyckor och förgörelse. Trotskij besvarar frågan om de olyckorna och våld som en revolution innebär med att korthugget retorisk fråga att om vi tar beaktning den mänskliga tillvarons svårigheter och elände, är det ens värt att bli född? Trots det fortsätter människor att föda. Vidare är det revolutionära våldet en fortsättning av de antagonistiska intressen som härrör från konkurrensen mellan klasserna. Konflikten sker enbart med andra medel. Den dolda konflikten som sker inom ramarna av den borgerliga ordningen, inom parlament, strejker och demonstrationen övergår till att vara en öppen konflikt. Gradvis över en längre process av vardaglig klasskamp förbereder de revolutionära massorna sin mognad och under dessa förhållanden kan en inte missbruka det revolutionära våldet. Eftersom det skulle innebära självförstörelse, demoralisering och isolering av de mest kampvilliga lagerna av arbetarrörelsen. Dvs. Trotskij strävade efter att minimera våldets betydelse i förberedelsen och genomförandet av det revolutionära språnget, dock tvekande inte att påpeka nödvändigheten att bruka våld för att avskaffa borgarklassens herravälde.⁴⁴ Vid utformandet av denna ”revolutionens molekylära process” kan vi notera inflytandet av Trotskijs dialektiska tänkande. Klasskampens stegvisa övergång och omvandling genom den vardagliga klasskampen uttrycker kvantitetens övergång till kvalité. Att denna klasskamp förutsätts vara ofrånkomlig härrör sig från föreställningen om motsättningarnas enhet. Proletariatets och borgerlighetens intressen är diametralt

⁴³ Trotskij, *Till försvar av oktober*, s.18

⁴⁴ Trotskij. *Terrorism och kommunism*, s.41

motsatta varandra, samtidigt som deras existens är nödvändig gentemot varandra. Därmed kan dessa motsättningar mellan klasser inte upphävas utan att klasserna upphör. Avslutningsvis negationens negation yttrar sig framstående antagandet att enbart ett krossande av nuvarande förhållanden kan upphöra de destruktiva egenskaper Trotskij tillskriver det. I och med krossandet av den gamla ordningen, kan sedan en ny resa sig.

4.3 Det historiematerialistiska argumentet

I följande kapitel kommer vi i återigen kunna konstatera hur Trotskij utifrån teser om den historiska materialismen och dialektisk materialism argumenterar att den revolutionära brytningen är nödvändig för att bevara samhället. Utifrån det antaganden placerar deontologiska bedömningar om moral som underordnande, om de underminerar den revolutionära kampen. I stället anses de värdeprocesser som terror, revolution och diktatur som goda eftersom de enligt Trotskij är förutsättningar mot det slutgiltiga målet, arbetarklassens erövrande av makten och negationens negation av det kapitalistiska samhället och därmed uppståndelsen av det socialistiska. Ett samhälle som för Trotskij representerar ett högre varande för civilisationen, ett slut på absolutismen samt ekonomisk och social jämlikhet. Våldets, terrorns och diktaturens elände underordnas revolutionens behov att segra över sina fiender. Nära besläktat med tidigare kapitel följer det visserligen en tydlig koherens mellan argumentationskedjorna. Dock kan ifrågasätta rimligheten bakom antagandena. Kan socialismen anses vara nödvändigtvis överstående föregående samhällsordningar? Kan det anses vara rimligt att offra allt annat under ”socialismens” och ”nödvändighetens” absoluta altare för att rättfärdiga våldet, diktaturen och terrorism som inbördeskriget innebär?

4.3.2 Om våld som en historisk nödvändighet

Ett av de huvudsakliga argumenten Trotskij använder för att rättfärdiga revolutionärt våld är genom att formulera det som en historisk nödvändighet.⁴⁵ En socialistisk revolution och en omvandling av produktionskrafterna blir nödvändig när kapitalackumuleringen hotar samhället. Ur Trotskij's perspektiv slutar socialismen att vara en abstrakt fråga om frihet och jämlikhet, i stället övergår det till att bli en fråga om samhällets överlevnad. Att bevara det från en katastrof eller långvarig ekonomisk stagnation.

Trotskij's argumentation följer att den kapitalistiska produktionen ger upphov till så många problem och motsättningar att det är slutändan inte möjligt att lösa dem ”inom systemet.” Kapitalismen som produktionsätt har genomfört sin historiska progressiva roll. Därifrån har sedan systemet omvänt till sin motsats, hellre än att förädla produktionsmedlen utgör den privata egendomen och den borgerliga nationalstaten hinder för ytterligare utveckling. Kulturen, vetenskapen och det ekonomiska välståndet

⁴⁵ Trotskij. *Terrorism och kommunism*, s. 86

krossas parallellt med kapitalismens undergång. Mänskligheten kan inte stanna på den nivå den hittills har uppnått. Endast en kraftfull ökning och förbättring av produktivkrafterna i samspel med en planerad organisering av produktion kan föra samhället ytterligare framåt.⁴⁶ ”Revolutionens välgång – det är den *högsta lagen!*”⁴⁷

Trotskyj förklarar att: ”I denna mening måste socialismen bli ett nytt steg i mänsklighetens historiska framsteg.”⁴⁸ Trotskyj fortsätter och förklarar att innebörden av detta är att genom placera samhället på en högre produktionsgrund följer det att en etablerar en bas för en högre nivå av tekniska, kulturella och politiska utvecklingen. För att konkretisera denna process beskriver Trotskyj de övergripande förändringarna som borgarklassens herravälde medförde.⁴⁹ Sammanfattningsvis kontrasterar människans primitiva förflutna, den begränsade vetenskapen och kulturen mot den utvecklade människan, vetenskapen och kulturen under kapitalismen. Trotskyj beskriver att tillskillnad från våra avlägsna förfäder som betraktade naturen med vidskepelse och fruktan, kan vi belysa naturens mörkaste skrymsle. Fysiken kan bedöma och studera atomkärnan. Vad som en gång var mysticismens domän, lyder under människans vilja. Samtidigt som människan framgångsrikt kämpade mot naturen började hon även studera samhällets problem. Först angreps religionen och fortsatte in på politikens sfär. Reformationen innebar den borgerliga individualismens och rationalismens seger över kyrkans döda traditioner. Det kritiska tänkandet riktades sedan mot samhällets fundament. Läran om folkets suveränitet och människans och medborgarnas rättigheter utvecklades av upplysningens filosofier i kampen mot enväldet och de medeltida godsens. Därifrån uppstod det parlamentariska systemet. Det kritiska tänkandet trängde in sig allt djupare in i statsförvaltningens område och gav upphov till systematiserade, organiserade och rationella system för statlig styrning. Trotskyj avslutar med att konstatera att oavsett kapitalismens progressiva framsteg, är den obenägen att fullständigt befria människan: ”Människan upphörde att vara slav under naturen, men blev istället slav under maskinen, *och ännu värre slav under tillgång och efterfrågan.*”⁵⁰

Trotskyj konstaterar att enbart på en ny grundval kan varje person bli fullvärdiga utvecklade människor. Trotskyjs argumentation fortsätter att i och med samhället placerar produktionen under en demokratisk kontroll garanterar människan sin frihet gentemot ekonomin. Förstå då kommer människan inte längre att tvingas till att ägna större delen av sitt liv åt arbete eller vara beroende av marknadskrafterna. Föreställningen om en fri självständig människa kommer att förverkligas i en politisk och ekonomisk betydelse. I kontrast skrider borgerligheten mot sin egna undergång och riskerar att kasta hela samhället ned i barbari. De har slutat spela en nödvändig roll i produktionen, utan enbart existerar som en parasitär

⁴⁶ Trotskyj. *Terrorism och kommunism*, s. 133

⁴⁷ Trotskyj. *Deras moral och vår*, s.30 (Min kursiv)

⁴⁸ Trotskyj. *Till försvar av oktober*, s.4

⁴⁹ Trotskyj. *Till försvar av oktober*, s.15 - 16

⁵⁰ Trotskyj. *Till försvar av oktober*, s.8 (Min kursiv)

kraft. Vidare genom imperialistiska metoder förstör borgerligheten den mänskliga kulturen och naturen.⁵¹

En kan sammanfatta Trotskij's argumentation som att revolutionens våld är ett nödvändigt tillfälligt ont för att förverkliga övergången till en högre varande ordning. För att bevara naturen, kulturen och samhället från en fullständig kollaps. Kollapsen ställs emot det nya samhälle som revolutionen kommer föra med sig. Ett samhälle där individen når sitt hittills högsta uttryck och fulländning: "För att göra individen helig måste man avskaffa det samhällssystem som spikar honom fast vid korset. Men denna uppgift kan fyllas *endast genom järn och blod*."⁵²

4.3.3 Om det jakobinska arvet

Relaterat till argumentation om våld som en nödvändighet kan vi även identifiera det jakobinska arvet som det humanistiska och rättigheters teoretiker kritiserar. Trotskij argumentera att en naturligtvis kan anse att giljotiner, bajonetter och gevär är obehaglig, dock uppnådde borgerligheten dess historiska uppgift genom dessa medel, på samma grund kan arbetarklassens vedergällning rättfärdigas: "Det är kanske ledsamt men icke desto mindre sant. Det är inte vi som har skapat denna värld. Vi måste ta den som den är."⁵³

Trotskij beskriver att anledningen till att han lånar termer som termidor och bonapartism från den borgerliga demokratins historiska utveckling är eftersom: "demokratin ingalunda kom till världen längs en demokratisk väg."⁵⁴ Utan jakobinernas vedergällning hävdar Trotskij att den borgerliga demokratin hade varit otänkbar. I polemiken mot Kautsky drar Trotskij⁵⁵ en direkt parallell mellan jakobinerna och bolsjevikerna. Han förklarar att de nödlagar som tilldelades kommittén för allmän säkerhet vilket förverkligade jakobinernas diktatur uppstod ur en nödvändighet att försvara republiken både mot dess externa och interna fiender. Brittiska och österrikiska härar i norr, preussiska i Elsass, sardinska från Dauphiné till Lyon och spanska i Roussillon. Även kontrarevolutionära härar i Normandie, i Vendée, i Lyon och Toulon. Karaktären av den proletära regimen i Ryssland förorsakades under liknande förhållanden. Den revolutionära regimen var omringad inne enbart av vitgardisternas arméer. Förutom kampen mot Denikins, Koltjaks, Wrangels och Kornilovs arméer fördes krig mot: "samtidigt eller i tur och ordning tyskarna och österrikarna, tjeckoslovakerna, serberna, polackerna, ukrainarna, rumänierna, fransmännen, engelsmännen, amerikanerna, japanerna, finnarna, esterna, litauerne, letterna."⁵⁶

⁵¹ Trotskij. *Terrorism och kommunism*, s.71

⁵² Trotskij. *Terrorism och kommunism*, s.31 (Min kursiv)

⁵³ Trotskij. *Till försvar av oktober*

⁵⁴ Trotskij. *Deras moral och vår*, s.14

⁵⁵ Trotskij. *Terrorism och kommunism*, s.22 - 23

⁵⁶ Trotskij. *Terrorism och kommunism*, s.24

4.3.4 Om den progressiva terrorn

Utifrån de klassiska marxistiska teoretikerna ansåg Trotskij att även om staten är inneboende en förtryckande apparat. Dock Trotskij konstaterade att å ena sidan en viss auktoritet och å andra sidan en viss underordning är påtvingad oberoende av den sociala organisationen för produktionen och cirkulationen av varor. Likaså med militära åtgärder, organiseringen av det revolutionära partiet och grundläggandet av den revolutionära ordningen. Auktoritet och autonomi, förtryck och politisk frihet, centralitet och demokrati är relativa termer vars användningsområden varierar med samhällets olika utvecklingsstadier och tillståndet samhället befinner sig inom. Trotskij ansåg att den politiska auktoriteten av den borgerliga staten skulle försvinna till följd av den socialistiska revolutionen. Att den offentliga administrationen skulle förlora sin politiska karaktär och förvandlas till administrativa funktioner. Det är dock inte möjligt att avskaffa den sociala förhållande som framkallade staten, utan att proletariatet erövrar sin egna stat. Arbetarklassen kan enbart erövra den borgerliga staten genom: ”-gevärd, bajonetter och kanoner.”⁵⁷För att denna kamp inte ska vara förgäves måste det segrande progressiva klassen hävda sitt herravälde genom terror.

Igenom Trotskijs perspektiv korsade Tsardömet två historiska kurvor i och med utbrottet av februari – samt Oktoberrevolutionen. Han karaktäriserar den ena som ”ekot” av de klasstrider som präglade historien under de senaste århundradena i Holland, England, Frankrike och över nästan hela Europa. I dess kamp mot absolutismen, mot aristokratin och världskriget inrättar den sin plats bredvid andra borgerliga revolutioner. Enligt Trotskij dock förde Oktoberrevolution Tsardömet mot ett ytterligare historiskt framsteg och fördes med traditionerna av Pariskommunen (1871) i minnet.⁵⁸ ”Det var världskapitalismen som led sitt första stora nederlag i Ryssland. Kedjan brast i sin svagaste länk.”⁵⁹ Staten som störtades av Oktoberrevolutionen karaktäriseras av Trotskij som ett efterblivet⁶⁰ och bankrutt samhälle. Trotskij beskriver att Tsarväldet var: ”otillgängligt för det ryska folket, och *tillförde inget nytt till mänsklighetens rikedomar.*”⁶¹ Den revolutionära arbetarklassen var enligt Trotskij den uppåtgående progressiva klassen och därmed av nödvändighet var skyldiga att hävda sitt välde genom diktatur och terror.

Naturligtvis dock förde inte Oktoberrevolutionen med sig en ny socialistisk eller kommunistisk ordning. Vad som följde i stället var 3 år av inbördeskrig och terror längs med en ca 800 mil lång front, år av blockad, svält, misär och epidemier. Trotskij försvarar det revolutionära våldet genom att omformulera

⁵⁷ Trotskij. *Terrorism och kommunism*, s.92

⁵⁸ Trotskij. *Till försvar av oktober*, s.13 - 14

⁵⁹ Trotskij. *Till försvar av oktober*, s.14

⁶⁰ ”Efterblivenhet” i sammanhanget hänvisar till Trotskijs föreställning av avancerade och efterblivna ekonomier inom världsmarknaden. En synonym skulle kunna vara ”relativt underutvecklade länder”

⁶¹ Trotskij. *Till försvar av oktober*, s.13 (Min kursiv)

frågan. Argumentationen följer att det tog borgarklassen århundraden av blodig vedergällning i kampen mot den feodala aristokratin för att etablera det kapitalistiska produktionsättet.⁶² Trotskij påpekar att konsolideringen av borgarklassens herravälde uppkom genom den systematisk expropriering av bönders egendom. För att sedan efter slagit rot i de utvecklade staterna i Europa, underkuva de efterblivna staterna och världen delades in i två läger; slavägare och slavar. I essensen hävdar Trotskij att kapitalismen och den borgerliga demokratin – det mest avancerade samhällsordningen under detta varande produktionsätt – uppkom med blod rinnandes från varje por. Trotskij påpekar de borgerliga revolutionerna präglas av ett heroiskt arv. Förstörelsen av den feodala ordningen förde med sig revolutionära framsteg inom vetenskapen, kulturen och samhällslivet. Vilket producerade vetenskapliga, filosofiska och konstnärliga genier: ”- Darwin, Beethoven, Goethe, Marx, Edison”.⁶³ Den byggde järnvägar, drog elledningar och har knutit det internationella samhället närmare till varandra än någonsin förr.

Enligt Trotskij argumentation övergår terrorn att bli nödvändig i den mån det utgör ett försvar för det progressiva historiska framsteg som revolutionen utgör mot kontra revolutionens motangrepp. ”Mensjevismen tycks ha insett – för sent förstås – att man öga mot öga med de kontrarevolutionära ligorna inte är räddad med fraser om att röd terror inom socialismen inte skall behövas.”⁶⁴

Vad Trotskij argumenterar mot mensjevikerna är att den borgerliga kontrarevolutionens våld måste bemötas med proletariatets revolutionära våld. Hotet mot kontrarevolutionen bör bemötas med att de härskande klasserna avväpnas och de revolutionära massorna beväpnas och organiseras. Parlamentariska och konstitutionella manövrar bör bemötas genom likvidering av den borgerliga staten och organisering av arbetarmassorna och soldaterna i deras egna maktorgan. ”Överallt där den får en fientlig armé emot sig skall den möta med sin egen armé.”⁶⁵

Enligt Trotskij kommer inte vem som erövrarmakten i detta skeende avgöras genom författningsparagrafer, utan eld och stål. Det följer från Trotskij argumentation att i en situation av inbördeskrig och hot om reaktion är framväxten av en socialistisk arbetarstat inte möjlig utan en övergångsperiod av en revolutionär diktatur för att krossa den föregående ordningen.

⁶² Trotskij. *Till försvar av oktober*, s.11

⁶³ Trotskij. *Till försvar av oktober*, s.15

⁶⁴ Trotskij. *Terrorism och kommunism*, s.84

⁶⁵ Trotskij. *Deras moral och vår*, s.28

4.4 Det revolutionär moralistiska argumentet

I avslutande kapitel kommer vi i första hand konstatera hur Trotskij argumenterade omkring moralens härkomst, dess funktion inom klassamhället och kritisera deontologiska moraliska ställningstaganden. Framförallt i förhållande till krigsföring, inbördeskrig och partiregimens diktatur. Vad vi framförallt kan konstatera är att Trotskij inte enbart anser att deontologiska principer att vara otillräckliga för att göra moraliska bedömningar, utan anser det tjäna ett ”reaktionärt syfte” inom klasskampen. För att återknyta till tidigare kapitel, eftersom den deontologiska moralen underminerar därmed klasskampens välgång enligt Trotskijs bedömning, innebär det att deontologin måste förkastas i förmån till att bedöma handlingar utifrån de konsekvenser de har på Trotskijs extrinsic values. För att ännu en gång återknyta till tidigare i analysen följer dessa utifrån teserna från historiematerialismen samt den dialektiska materialismen. Ännu en gång strävar Trotskij att placera sin argumentation omkring moral på en ”vetenskaplig grund” genom att hänvisa till att moral uppkommer ur materiella objektiva förhållanden, hellre från ett överstående ”förnuft” eller ”universalism.” Åt ena sidan innebär det att argumentationen fortsättningsvis har en intern giltighet och intern koherens, dock kan en rimligtvis ifrågasätta hur ”vetenskapliga” Trotskijs metod egentligen är. Vi kommer även kunna konstatera att handlingar inte kan bedömas enbart utifrån huruvida våld kan rättfärdigas utifrån vem som utsätts för det, hellre formulerar Trotskij det som en strategisk fråga. För att återupprepa tidigare poänger, moralen underrättas revolutionens välgång. Om en handling anses inte bidra till revolutionens seger bedöms den som icke-rättfärdigad.

4.4.2 Om den småborgerliga moralismen

Trotskij hävdar att klassamhället och dess innehåll, däribland moralen, står inte utanför inflytandet av produktionsättet och dess sociala relationer. Klasskampen är drivkraften bakom det mänskliga samhällets utveckling och moralen fyller en ideologisk funktion i denna kamp. Den härskande klassen påtvingar och formar samhället efter dess ändamål. Alla medel som betraktas gå emot dessa ändamål förkastas vara ”omoraliska”. Det är ett ideologiskt verktyg som reproduceras genom statens alla funktioner: ”för att förespråka slaveri och underkastelse.”⁶⁶

Trotskij fortsätter och argumenterar att om en inte vill vända sig till religionen, behöver en nödvändigtvis erkänna att moralen är ett resultat av den social utvecklingen. Moralerna och normerna är dock inte absolut och kan inte hålla tillbaka klasskampen hur länge som helst. Allt eftersom klasskampen skärps blir dess moraliska band desto mer uttänjda. Upproret som den högsta formen av klasskampen innebär slutligen att alla dessa moraliska band slits itu. Vad som återstår är den öppna kampen om makten.

⁶⁶ Trotskij. *Deras moral och vår*, s.3

Det sunda förnuftet är otillräckligt i en värld där förändring är enbart det som består. Trotskij ger exempel att i ”normala” förhållanden följer vi som huvudregel påbudet att du icke skall dräpa. Det förekommer undantag dock, som självförsvar men även dödstraffet. Trotskij fortsätter och påpekar dock att under tider av kris och krig övergår denna inskränkta rätt till att omfamna hela den borgerliga armén. Alla tidiga moraliska budord övergår till sitt motsatta.⁶⁷”De ”humanaste” regeringar som i fredstid ”avskyr” krig, förklarar under kriget att arméns högsta plikt är att utrota största möjliga antal människor.”⁶⁸

De ”allmänt erkända” moraliska föreskrifterna har en obestämd karaktär, de uttrycker enbart att en individ är bunden till gemensamma normer som följer av att hon är medlem i ett samhälle.⁶⁹ Trotskij beskriver den härskande klasserna i perioder av stabilitet och välstånd kan genomföra förbättringar och förvalta fredligt, ”så länge dessa eftergifter går ihop i bokföringen.”⁷⁰ Trotskij förklarar att under perioder av kapitalistisk uppgång kan industrin växa, välståndet öka, demokratin erövra landvinningar och reformistiska arbetarorganisationer växa. Detta hävdar Trotskij fördjupade de reformistiska tendenserna inom arbetarrörelsen och de grundläggande moraliska regler som präglar de borgerliga demokratierna uppstod parallellt med varandra. Dvs. de demokratiska normerna och moralen är enligt Trotskij i självverket klassarbetets normer. Dessa perioder övergår eventuellt till sina motsatser. Perioder av stabilitet avlöser varandra med perioder av instabilitet. Därifrån hävdar Trotskij följer en rad omvälvningar, krig, kriser, epidemier och klassmotsättningarna skärps och blir öppna. Trotskij beskriver utifrån erfarenheterna av 30-talet att när krisen yttrar sig avslöjar det illusionerna i moraliska regler, demokratiska institutioner och reformismen. Sammanfattat avgör kapitalismens uppgång och förfall förutsättningarna för samhällets normer och moral.⁷¹

4.4.3 Om terror, krigsföring och demokratismen

Trotskij förklarar att det hade varit att föredra att: ”rensa mänsklighetens historia från inbördeskriget.” Att dödförklara revolutionen och terrorn som omoraliska metoder. Trotskij förklarar dock att detta avslöjar en oförståelse för de villkor som ger upphov till väpnade konflikter mellan klasserna, samt huruvida våldet mellan klasser kan likställas.

Inbördeskriget och terrorn medförde både ett direkt fysiskt våld och ett indirekt begränsade våld. Hellre än att proletariats diktatur förde in arbetarklassen i byggandet, underhållet och styrandet av

⁶⁷ Trotskij. *Deras moral och vår*, s.10

⁶⁸ Trotskij. *Deras moral och vår*, s.8

⁶⁹ Trotskij. *Deras moral och vår*, s.16

⁷⁰ Trotskij. *Deras moral och vår*, s.9

⁷¹ Trotskij. *Deras moral och vår*, s. 3-6

arbetarstaten begränsade massornas utrymme att delta. till exempel med begränsningar av begränsningar av pressfrihet och föreningsfrihet. Makten centraliserades i händerna av klickar av partiledare som godkändes av selektiv valda arbetarrepresentation. Proletariatets diktatur under inbördeskriget innebar att det revolutionära ledarskapet styrde fristående från massorna. Trotskij besvarar den formulering med att påpeka att det säkerligen hade det varit att föredra om en kommission i förhand utformade de moraliska normerna för inbördeskrig. Därmed skulle båda sidorna lova att inte att ta gisslan, rättegångar fortsätter vara offentliga och pressfriheten samt andra individuella rättigheter skulle fortsätta vara okränkbar. Trotskij fortsätter och hävdar att av liknande anledningar skulle en kunna komma överens om att göra det olagligt att använda artilleri, gevär, handgranater och bajonetter. ”Men så länge inte dessa normer har accepterats som regler av alla förtryckare och de förtryckta, så kommer de stridande klasserna att försöka uppnå seger med alla medel, ”.⁷² Dvs. dessa regler är fullkomligt värdelösa förutsatt att en inte kan garantera att de efterföljs. Trotskij hävdar att underordna inbördeskriget för abstrakta normer är detsamma som att avväpna arbetarna inför en fiende som: ”är beväpnad till tänderna.” Trotskij försvarar centraliseringen av partiregimen genom att påpeka att ”massorna” inte är identiska. Han beskriver att det finns revolutionära, passiva och reaktionära lager inom den. Vid olika tidpunkter kommer olika strömningar och stämningar inspireras och mobiliseras. Argumentationen följer att det är nödvändigt med ett revolutionärt parti som kan ”övertvinna” massans egna vacklande, regimen sätter takten för marschen framåt.

Trotskij beskriver: ”Att tilldela massan heliga drag och inskränka sitt eget program till en formlös ”demokrati”, är att lösa upp sig i klassen som den är, att vända sig från förtruppen till eftertruppen, och därmed avsäga sig de revolutionära uppgifterna.”⁷³

Trotskij fortsätter och konstaterar att om proletariatets diktatur överhuvudtaget ska vara betydelsefullt, behöver det nödvändigtvis innebära att arbetarklassens förtrupp beväpnar sig med statens resurser för att besegra alla tendenser som ämnar att förgöra den, däribland de faror som härrör ur de reaktionära lagren inom arbetarklassen. Trotskij beskriver att demokrati inte är ett mål i sig själv, den måste kompletteras med centralism. En behöver ställa frågan demokrati för vad? För vilket program? För vilket syfte? Arbetarklassens rätt att mobilisera och organisera sig? Eller för reaktionens syfte?

Trotskij ger ett historiskt exempel om sammansvärjningar av köpmän i nordstaterna som smugglade material såsom vapen, uniformer och förnödenheter till rebellerna i söder. Nordstaterna besvarade detta med repressalier. Den 6 augusti 1861 godkände kongressen ”konfiskerings akten” som innebär att egendom (inklusive slavar) som användes för att stödja sydstaterna skulle konfiskeras av den amerikanska staten. Likaså utsattes misstänka separatister för våldsdåd. Trotskij argumenterar att naturligtvis är det rättfärdigat att bryta mot de demokratiska principerna för att utkämpa vad Trotskij karaktäriserar som ett progressivt krig.

⁷² Trotskij. *Deras moral och vår*, s.26

⁷³ Trotskij. *Deras moral och vår*, s.27 (Min kursiv)

För Trotskij hade erfarenheterna av ryska revolutionen och spanska inbördeskriget ogiltigförklarade den konstituerade församlingen. Trotskij påpekar att i båda fallen med den republikanska regeringen och övergångsregeringen var de konstituerade församlingarna i slutändan ett redskap för borgerlighetens passivitet, vilket gav utrymme till reaktionen. Trotskij fortsätter och förklarar att parallellt med borgerlighetens stat existerade sovjeter och arbetarråd som arbetarnas demokratiska maktorgan. Argumentationen följer att under revolutionens skarpaste ögonblick är proletariatet berättigade att åsidosätta demokratiska garantier och medborgerliga friheter för att försvara sig mot reaktionen.

4.4.4 Om terrorism och pessimism

I Västeuropa i slutet av artonhundratalet dominerades den revolutionära arbetarrörelsen av socialdemokratiska partier - och fackföreningar. I Östeuropa dominerades det revolutionära politiskalandskapet av terroristorganisationer som Narodnik rörelsen. Trotskij fördömer dessa metoder för att åt ena sidan ta sin utgångspunkt i borgerlig moralism och åt andra sidan vara kontraproduktiva.

Trotskij beskriver att den 1 Mars 1887 genomförde narodnikern Alexander Uljanov det sista betydande terroristdådet i tsardömet historia. Mordförsöket mot Alexander III misslyckades, samtliga konspiratörer avrättades.⁷⁴ Utifrån detta beskriver Trotskij att Narodnikernas metoder härrörde sig från en småborgerlig pessimism och moralism. Där den marginaliserade tsariska intelligentsian ”försökte ersätta den revolutionära klassen med kemiska preparat”.⁷⁵ Var denna pessimism härrör från enligt Trotskij är småborgerlighetens misstroende mot arbetarklassen. Trotskij fortsätter och argumenterar att från denna pessimism och misstroende innebär att småborgerligheten blir ”köpta och betalda moralister.”⁷⁶ Vad Trotskij beskriver är att småborgerligheten överger de historiematerialistiska perspektiven och slutsatserna⁷⁷ om revolutionärt våld och i stället vänder sig till småborgerliga idéer om människolivets absoluta värde. Dvs. i stället för att fälla den gamla ordningen för att kunna formera ett nytt högre stående samhälle, strävar småborgerligheten att ”ta hämnd” på tsariska tjänstemän. Här placerar Trotskij den individuella terrorismen i motsats till proletariatets masskamp. Vidare konstaterar han att: ”Inte ens den mest heroiska intelligentsia är värt något utan massorna.”⁷⁸ Även om tsariska tjänstemän likviderades återstod regimen orörd. Det enda terrorismen uppnådde var att sporra regimen till repressalier vilket innebar att arbetarklassen slogs tillbaka. Enligt Trotskij tjänade detta till att avtrubba klassmedvetandet inom proletariatet. Hellre än organisera sig och kämpa passiviserades

⁷⁴ Trotskij. *Till försvar av oktober*, s.9

⁷⁵ Trotskij. *Till försvar av oktober*, s.9

⁷⁶ Trotskij. *Deras moral och vår*, s.18

⁷⁷ Vilka Trotskij anser vara ”vetenskapliga” i kontrast till moralismen

⁷⁸ Trotskij. *Till försvar av oktober*, s.9

massorna av åt ena sidan från tsarismens repressalier och åt andra sida i väntan på att de heroiska individerna skulle utföra rättvisa på deras vägnar.

4.4.5 Om formella liknelser

Trotsky beskriver att ”den moraliserande kälkborgaren”⁷⁹ hävdar att reaktionen och revolutionen är densamma genom formella liknelser. Tsardömet och bolsjevismen är densamma. Fascismen och kommunismen är densamma. Fascisten hävdar med samma metod att liberalismen, demokratin och bolsjevismen är densamma. Trotsky förklarar att dessa liknelser är otillräckliga eftersom de fullkomligt bortser från de olika strömningarnas materiella grund och därmed dess klasskaraktär.

Trotsky hävdar att det är godtyckligt att bedöma en strömnings karaktär utifrån deras inställning till abstrakta principer. Trotsky ger exemplet med att för påven är marxismen och anarkismen densamma eftersom de förnekar obefläckade avlelsen. För fascisten är liberalismen och marxismen densamma eftersom de blod och ära. För liberalen är fascismen och bolsjevismen densamma eftersom de förnekar den allmänna rösträtten som enda metod.⁸⁰

Trotsky fortsätter genom att argumentera att mänsklighetens utveckling inte är fulländad med läran om varken allmän rösträtt, blod och ära eller obefläckade avlelsen. Historisk utveckling innebär i första hand klasskamp. I klasskampen kan olika klasser använda samma medel för att uppnå helt olika mål, eftersom ”Arméer som strider gör det mer eller mindre symmetriska.”⁸¹

Samma essens kommer i uttryck Trotsky hävdar att skillnaden mellan det tsariska gendarmeriet och de extraordinära kommissionerna under inbördeskriget är uppenbar.⁸²

Trotsky ger även ett annat exempel från det spanska inbördeskriget (1936 – 1939). I synnerlighet utgår han från den katalanska arbetarklassen som under ledningen av de radikala fackförbunden tillfälligt tagit makten i Barcelona med omnejd. Under loppet av inbördeskriget omkom omkring 38 000 till 50 000 adelsmän, företagsägare, storbönder, industrialister, präster, politiker och dissidenter i den röda terrorn.⁸³ Kyrkans, klostrens och landägares egendom vandaliserades och konfiskerades. Trotsky ifrågasätter om en kan bortom den formella liknelsen likställa den röda terrorn men den reaktionära terrorn från den vitaarmén och Franco regimen.

Trotsky besvarar föreställning om att det vore en betydande skillnad mellan en öppen och medveten kamp mellan två läger och när sådana som inte deltar i kampen förgås i korselden.

⁷⁹ Lev Trotsky, *Deras moral och vår* s.4

⁸⁰ Trotsky. *Deras moral och vår*, s.4

⁸¹ Trotsky. *Deras moral och vår*, s.4

⁸² Trotsky. *Terrorism och kommunism*, s.29

⁸³ Beevor. *The Battle for Spain: The Spanish Civil War 1936-1939*, s. 187 - 189

Trotsky besvarar detta genom att påpeka att i Francos arméer kämpade tiotusentals tvångsrekryterade. Den republikanska armén dödade mer eller mindre de reaktionära generalernas slavar. Är det moraliskt eller omoraliskt? Trotsky fortsätter och påpekar att: ”Den moderna krigföringens långskjutande artilleri, flyg, giftgaser och slutligen med sin kedja av förödelse, svält, bränder och epidemier, blandar dessutom *oundvikligen in hundratusentals och miljontals*, inklusive gamla och barn, som inte deltar direkt i striderna.”⁸⁴

Sammanfattningsvis kan en beskriva det som, det Trotsky argumenterar för är att hellre än formella liknelser bör en bedöma terror och våld utifrån de stridande parternas klasskaraktär, och vilken historisk roll de klasserna innehar.

”Den röda terrorn är verktyget mot en till undergång vigd klass, som icke vill gå under. Kan den vita terrorn inte mer än fördröja proletariats historiska framåtgående, så kan den röda terrorn påskynda bourgeoisens undergång.”⁸⁵

4.5 Det revolutionära privilegiet

Eftersom Trotskijs inte sammanställde sin fulländade argumentation inom ett enda textverk kommer vi i följande kapitel rekonstruera Trotskijs huvudargument utifrån de centrala termer vi har behandlat under analysen. Detta i syfte för att klargöra och rekonstruera de tre huvudargumentationslinjerna hos Trotsky.

Ett återkommande tema i Trotskijs texter är påståendet att förklaringen om de mänskliga rättigheterna av 1789 kan inte lösgöras från terrorn 1793. Båda delarna utgör en del av världens marsch mot en konstitutionell ordning grundad på fri – och rättigheter. Denna grundläggande föreställning förstärks utifrån den dialektiska materialismens, historiematerialismens och den revolutionära moralens principer. Därmed kan vi sammanfatta rekonstruktionen av argumentationen som Trotskijs revolutionära privilegium. Trotskijs revolutionära privilegium har fördelats i tre separata teman, det dialektiska –, historiematerialistiska – och revolutionär moralistiska argumentet.

Dessa distinktioner är inte nödvändigtvis omedelbart eller alltid tydliga. Särskilt eftersom i viss mån är historiematerialismen och den revolutionära moralen till sina väsen metoder för att tillämpa dialektisk filosofi vid studiet av historia respektive moral och normer. De delar ett gemensamt ursprung och överlappar med varandra. Kategoriseringen i överhängande drag kan förstås som följande: det dialektiska argumentet hänvisar till metafysiska påståenden om materias utveckling, det mänskliga medvetandes utveckling och klassamhällets inneboende motsättningar. Det historiematerialistiska

⁸⁴ Trotsky. *Deras moral och vår*, s.26

⁸⁵ Trotsky. *Terrorism och kommunism*, s.31

argumentet hänvisar till påstående om historiens utveckling, om hur samhällen formas och sammanfaller eller hur utvecklingen av produktivkrafter producerar krig, konflikter och revolutioner. Till sist hänvisar det revolutionära moralistiska argumentet till påståenden om moral, etik och normer. Hur dessa uppstår och deras funktion i klassamhället. Dessa överhängande dimensioner har sedan brutits ned i centrala termer för att underlätta kategorisering av materialet. Avslutningsvis har dessa termer brutits ned i några generella påståenden som fångar essensen av Trotskijs argumentation.⁸⁶

⁸⁶ Se figur 2.

Figur 2

<p>Det dialektiska argumentet</p> <ul style="list-style-type: none">• Kvantitetens övergång till kvalité• Motsättningarnas enhet• Negationens negation• Revolutionens molekylära process	<p>Klass kriget är ett lägre stadie av inbördeskriget. Klass motsättningar kan enbart lösas genom klassernas gemensamma upplösande. Enbart upplösningen av kapitalismen och borgarklassens diktatur kan medföra ett slut på kapitalismens krig, katastrofer och kriser.</p>
<p>Det historiematerialistiska argumentet</p> <ul style="list-style-type: none">• Våld som historisk nödvändighet• Det jakobinska arvet• Progressiv terror	<p>Den progressiva klassen behöver erövra den politiska makten med våld. Vilket medför ett nytt tillstånd av kulturell, politisk och ekonomisk utveckling. Den progressiva klassen måste av nödvändighet försvara sig mot reaktionens våld.</p>
<p>Det revolutionära moralistiska argumentet</p> <ul style="list-style-type: none">• Småborgerlighetens moralism• Terror, krigsföring och demokratism• Terrorism och pessimism• Formella liknelser	<p>Borgarklassens absoluta moral är ett verktyg för deras herravälde. Enbart ett förkastande av borgerlig moral kan placera arbetarklassen på en självständig och revolutionär grund. Olika skeenden i revolutionens process innebär att handlingar måste bedömas utifrån dess inverkan på klasskampens riktning.</p>

5. Diskussion och slutsatser

Trotskijs revolutionära teori består av tre teman och ett antal centrala termer/delar. Argumentation lyder att antagonismen inom klassamhället – både motsättningarna inom produktionen och den sociala strukturen – kommer eventuellt leda till en katastrof för hela den mänskliga civilisationen. Revolutionen kontrasteras mot kapitalismens krig, kriser och elände. Revolutionen anses vara en nödvändig lösning eftersom det förverkligar ett framgångsrikt språng mellan sociala formationer och produktionsätt och därmed en upplösning av antagonistiska klassintressen, negationens negation.

Revolution betecknar dock ingen enskild händelse. Här framträder revolutionens molekylära process, vilket hänvisar till en process där arbetarklassens organisering och revolutionära medvetande gradvis växer. Klasskampens fredliga, dolda och primitiva former övergår stegvis till sin motsats, dvs. klasskampen övergår till ett våldsamt, öppet och fulländat klasskrig. Genom denna process utvecklar sig det revolutionära medvetandet och massorna genom en serie stadier; revolutionens molekylära process (den vardagliga klasskampen), upproret (det skarpaste ögonblicket i revolutionen, där klasskampen övergår från fördold till öppen), proletarietets diktatur (perioden där arbetarklassen befäster sin självständiga makt genom att ersätta den tidigare makten med sina egna metoder för mobilisering och organisering) och slutligen terrorn (där proletarietets diktatur kämpar för sin överlevnad mot de tendenser som ämnar att förgöra den). Det finns ingen absolut gränsdragning mellan dessa olika tillstånd och somliga lager kommer röra sig längre genom denna process än andra. Allt efter dessa kvantitativa förändringar övergår till en kvalitativ förändring behöver en ta ställning till klasskampens nuvarande form. Det hade inte varit rättfärdigat att motivera revolutionärt våld om det inte över stämmer med massornas varande medvetande. Massornas medvetande kommer dock eventuellt att tvingas använda våld för att hindra en social katastrof. En bör sträva att minimera våldets betydelse vid förberedelsen av det revolutionära språnget.

Om vi förutsätter att det är enbart revolutionen som kan bevara naturen, kulturen och samhället från en fullständig kollaps följer det att våld är en historisk nödvändighet för att försäkra revolutionen seger och placera samhället på en högre ekonomisk, teknisk och kulturell bas. Revolution, inbördeskrig, diktatur och terror är dock inte slutmål i sig själva, utan är tillfälliga övergående perioder tills det nya samhället kan växa fram. Den sociala kollapsen av samhället ställs mot det nya samhället som revolutionen förväntas föra med sig. Ett samhälle där individen kan nå sitt hittills högsta uttryck och fulländning.

En kan finna det obehagligt med våld och terror, dock utvecklades inte demokratin genom en demokratisk väg. I stället har den borgerliga ordningen ett jakobinskt arv. Den konstitutionella ordningen och parlamentarismen kan inte lösgras från den jakobinska terrorn. Utan borgerlighetens vedergällning mot absolutismen, aristokratin, kyrkan och skråväsendet hade det inte varit möjligt med

demokrati, frihandel och rättsstater. Om borgerligheten konsoliderade sin makt genom terror bör även proletariatet göra detsamma. I kampen mellan klasser kommer inte makten över samhället avgöras genom författningsparagrafer, gemensamma normer eller överenskommelser. Utan den frågan besvaras genom terror gentemot de som strävar att störta den revolutionära ordningen. De revolutionära massornas vedergällning kan därmed beskrivas vara en progressiv terror där den revolutionära klassen är skyldiga att försvara sig mot reaktionen genom alla medel, den måste kunna mobilisera sin egna arme för att kunna bemöta arméerna av fientliga klasser. Under hotet om kontrarevolution och reaktion. Det följer därmed att en arbetarstat är nödvändig för att mobilisera proletariatet mot ett gemensamt mål. Genom arbetarstaten och den gradvis upplösningen av klasser följer det att administrativa uppgifter förlorar sin politiska klasskaraktär. Därigenom negeras den byråkratiska apparaten och därmed statens våldsapparat.

Den småborgerliga moralismen fördömer revolutionen, diktaturen och terrorn som omoraliska. Moralen är dock inte fristående från produktionsättet och den sociala organiseringen, utan antar en roll i klasskampen. Att begränsa sig enbart till vad som anses vara moraliskt, skulle innebära att en avväpnar de revolutionära massorna i mötet med en fiende beväpnad till tänderna. Moralismen är innehållslös och härstammar från klasskampens behov. Moral och normer övergår till sitt motsatta när kapitalismen genomgår kriser. Illusionerna i demokrati övergår till öppen diktatur, den fredsälskande borgerligheten övergår till att vara hänsynslös, klassarbetets normer blir klasskrigets normer.

Det sunda förnuftet och den formella logikens begränsningar räcker tillräckligt när vi förväntas orienterar oss i vardagen. Dock kan inte komplexa processer fjättras inom dessa tvångströjor, därmed behöver de revolutionära massorna anta en revolutionär moral.

Den småborgerliga moralismen avslöjar sina begränsningar i förhållande till terror, krigsföring och demokratismen. Det hade varit att föredra att rensa inbördeskriget från mänsklighetens historia, dock tills då världens förtryckare väljer att frivilligt lämna från sig makten följer det som ett nödvändigt medel. Inbördeskrig som förs med modernkrigsföring kommer onekligen medföra att civila parter antingen drabbas direkt genom granateld, artilleri eller flygangrepp, eller indirekt genom svält och epidemi. Särskilt dock kan inte inbördeskriget underordnas abstrakta normer. Klasserna kommer bekämpa varandra med alla medel oavsett.

I tillståndet av öppen krigsföring finns inget utrymme för heliga demokratiska principer. Den revolutionära klassen måste konsolideras och centraliseras. Den är inte skyldig att tillåta att fiendens propaganda publiceras, att ge utrymme för fienden sympatisörer att agitera fritt eller tolerera partier som sympatiserar med fiender. I förhållande till demokratiska principer behöver en ställa frågan konkret: Vems frihet? Till vilket syfte? Åt vilken klassförtjänst? Massorna dem själva är inte heliga, utan lager av dessa kommer vara revolutionära eller reaktionära. För revolutionens välgång behöver nödvändigtvis

den revolutionära förtruppen beväpna sig för att krossa de tendenser som ämnar att förgöra den revolutionära regimen.

Det följer att det inte är möjligt att bygga en bro mellan det varande och det framtida samhället utan att hävda sin vilja genom revolutionära och våldsamma metoder. De eviga sanningar som förkastar revolutionen är i utsugarnas tjänst.

Motpolen till den småborgerliga moralismen är tendensen till terrorism och pessimism. Där revolutionära individer som hävdar att arbetarklassen är obenägen att erövra makten och hävda sin vilja genom terror, i stället vänder sig till dynamit och kemikalier som metoder för förändring. Även om terror och våld tjänar ett syfte när det utförs kollektivt av de revolutionära massorna, så tjänar terrorism och individuella handlingar till att avtrubbade de revolutionära krafterna. En kan inte ersätta massorna med en individs hjältemod. Terroristen passiviserar massorna och sporrar staten till repressalier. Rätten till liv är inte helig dock är terrorismen en taktisk felbedömning

Gemensamt mellan dessa småborgerliga tendenser är benägenheten till formella liknelser. En kan dock inte bedöma olika historiska strömningar godtyckligt. Att hävda att bolsjevismen och fascismen, marxismen och anarkismen eller marxismen och liberalismen är densamma utifrån deras förhållande till en abstrakt princip är absurt. Reaktionens och revolutionens terror är därmed inte densamma. Den ena tjänar att tillfälligt slå tillbaka de revolutionära massorna till reträtt, den andra tjänar att påskynda den reaktionär klassens undergång. En reaktionär klass som riskerar att föra hela samhället till undergång. För arbetarklassen, för mänskligheten, för kulturens, naturens och teknikens utveckling är det därmed självfallet en progressiv krigsföring. Därmed för att förverkliga den sociala övergången, för att bevara civilisationen från undergång och för att krossa reaktionen är revolutionär terror rättfärdigat. Det tjänar ett progressivt, nödvändigt syfte.

Som tidigare påpekat förekommer det författaren tydligt att Trotskij rättfärdigar handlingar utifrån extrinsic values. Handlingar som anses mobilisera arbetarklassen, försäkra arbetarklassens seger och kapitalismens avskaffande anses vara goda i relation till dessa önskvärda mål för Trotskij. Detta exemplifieras framförallt i frågan om terrorism. Där terrorism inte fördöms som ett negativt handlande utifrån dess värden som rätten till liv eller pacifism, utan fördöms eftersom det underminerar arbetarklassens ställning. Som vi kan notera genom argumentationen ser vi hur Trotskij argumenterar för att rättfärdiga terror som beroende av konsekvenser. Det revolutionära våldet anses vara nödvändigt för att bevara revolutionens välgång. För att säkerställa att de processvärden som arbetarmakt och proletärdiktatur, som försäkras enligt Trotskij substansvärden som frigörelse från absolutismen, ekonomisk och social jämlikhet, från att förgås. Denna tes bygger på den dialektiska materialismen som anser övergången från högre till lägre stadier dels som oundvikligt men även som önskvärt. Den högre formen beskrivs vara desto mer avancerad än den föregående. Nära relaterat följer det att inom den

historiematerialistiska teorin är klasskamp och revolutioner oundvikliga som ett resultat av den inneboende klassantagonismen, och klasskampen och revolutionen agerar som katalysator för en sådan övergång av samhället och ekonomin. Terror framställs som negationens negation av kapitalistiska systemets inneboende våld. Det följer utifrån tesen om de inneboende klassantagonismen att det kapitalistiska våldet kan enbart upplösas genom klassernas gemensamma upplösande. Terrorn och diktaturer representerar därav för Trotskij en övergångsperiod mellan dessa två ”stadier” av varande – det kapitalistiska barbariet kontra socialismens välstånd.

Angående förekomsten av värdehierarkier följer det utifrån argumentationen omkring terror, krigsföring och demokrati samt revolutionens molekylära process att Trotskij placerar den revolutionära kampen och dess välgång över allt annat. Som Trotskij argumenterar skulle det underminera det revolutionära syftet att placera normativa och moraliska påståenden över det. Alla medel som kan anses föra arbetarklassen till makten bör användas. Medel kan enbart anses helgande i förhållande till klasskampens välgång.

Utifrån koherensprövningen är koherensen framförallt stark mellan revolutionens molekylära process, våld som historisk nödvändighet och det progressiva våldet och formella liknelser. Från utgångspunkten av den inneboende ömsesidiga sociala kollapsen och behovet av en social omvandling, utvecklar Trotskij processen som pekar mot att en revolutionär övergång inte enbart är nödvändig även eventuell. De inneboende motsättningarna inom den kapitalistiska produktionen och klassamhället kan inte upphävas på ett annat sätt. Därmed följer det naturligt att tillfälliga övergångsperioder av våld, diktatur och terror tjänar en progressiv historisk roll. När den gamla ordningen negetas höjer vi samhället till en ny högre nivå. En nödvändig handling för att förhindra en värre kris. Vidare påpekar Trotskij att denna utveckling inte är unik för den proletära revolutionen utan snare en fortsättning av de borgerliga revolutionerna, vilka på ett liknande sätt bevarade samhället från en stagnation och eventuell kollaps. De oavslutade historiska uppgifter de borgerliga revolutionerna var otillgängliga att uppnå, fullbordades med införandet av socialismen. Det följer därmed att självfallet är terrorn rättfärdigad. De följer en logisk utveckling och stärker varandras poänger ömsesidigt.

Vidare eftersom det inte finns absoluta moraliska värderingar (avfärdande av deontologi). Samt att en inte heller kan hävda att det finns ”gemensamma mänskliga intressen”, klassernas förhållande till varandra är inneboende antagonistiska (avfärdande av teleologi). Kapitalisten innehar sin roll i produktionen som kapitalist i den mån att han är en utsugare. Dvs. kapitalisten kan enbart existera på bekostnad av arbetaren. En kan därmed enbart tala om gemensamma mänskliga intressen i ett klasslöst tillstånd, och ens för att kunna uppnå ett sådana tillstånd skulle arbetarklassen behöva med våld hävda sin vilja gentemot borgarklassen, på bekostnad av borgarklassens intressen. Vidare följer det att eftersom moral är en produkt av klassamhället att revolutionen angelägenheter inte kan bedömas utifrån de

premisserna. I stället ställs frågan, social kollaps eller social omvandling? Vilket för oss till den första kedjan i argumentationen och Trotskijs position.

Det som dock förekommer som utstickare är framförallt angående den småborgerliga moralismen samt terrorismen och pessimismen. Båda delarna i varierande grad upplevs vara inte särskilt starkt sammankopplade till den överhängande argumentationen. Delar av argumentationen omkring den småborgerlig materialismen hänvisar till den historiematerialistiska metoden det är dock svårt att bedöma tydligt vad detta tillför till argumentationen. Särskilt eftersom resonemanget om terror, krigsföring och demokratism samt formella liknelser desamma påvisar att moral och normer är bristfälliga utgångspunkter för bedömning och är knutet till klassförhållanden. Vilket ömsesidigt stärker resonemanget om det progressiva våldet. Argumentationen omkring terrorism och pessimism stärker i viss mån en av de huvudsakliga poängerna inom den revolutionens molekylära process. En kan inte ersätta den dialektiska utvecklingen av det revolutionära medvetandet med dynamit. Den delen känns dock fortfarande överlag osammanhängande med övriga argumentationen.

För rimlighetsprövningen ställer vi frågan konkret, kan Trotskijs rättfärdigande av revolutionär terror anses vara rimligt? Vanligtvis berättigas våld inom kontexten det brukas inom. Ett enkelt exempel är att föreställa sig någon som tillför någon grad av skada för att avvärja en större skada. Om ett lekande barn rusar in på en livligt trafikerad bilväg, hade det varit absurt att hävda att personen som räddar barnet från allvarlig skada pågår en orättfärdig handling när denna rycker undan barnet från vägen och i processen tillför ett blåmärke på underarmen. Likaså när en kirurg tar bort en elakartad tumör och patienten lider av smärtor, möjligtvis smärtor som i längden blir bestående – hade det varit absurt att hävda att kirurgens ingrepp var felaktigt. Då det var nödvändigt för patientens hälsa. Likaså förutsatt att en absolut monark sanktionerar eller förblir passiv när en minoritetsgrupp utsätts för etnisk rensning? Att det statliga styret är så hänsynslöst att de lämnar dess medborgare så marginaliserade, fattiga och utan de mest grundläggande demokratiska, ekonomiska och sociala rättigheterna? Är det inte fullkomligt rimligt när den revolutionära terrorn är det enda alternativet, att bruka det? Rimligtvis är det berättigat att bruka hotet om våld eller öppet våld för att avvärja ytterligare våld? Om vi accepterar att våld är rättfärdigt i detta tillstånd, behöver vi även acceptera att den moderna terrorn och att den moderna krigsföringen⁸⁷ kommer onekligen resultera lidande och död för många som inte aktivt deltar i konflikten.

Därmed behöver vi överväga, vad återstår av samhället efter terrorn? Kan vi vara villiga att acceptera kostnaderna av den revolutionära terrorn? Vi kan åberopa att våld enbart är historiens barnmorska och i

⁸⁷ Förutsatt att ett öppet inbördeskrig bryter ut i vårt scenario

slutändan var det den härskande klassen som tvingade den revolutionära massan till handling. Att våldet i sammanhanget är en progressiv kraft

Huruvida eller inte 1789 kan lösgöras från 1793 överlåter jag till historikerna dock kan vi poängtera att denna argumentation förutsätter tillkomsten av historiska lagar, att dialektikens principer är korrekta och andra premisser som nödvändigtvis inte är okontroversiella. Detta innebär att Trotskijs revolutionära privilegium är i grunden ett universellt dock oerhört dogmatiskt perspektiv på den politiska världen utan särskilt mycket utrymme för nyansering. Hur historiska materialismen och dialektikens principer har applicerats i rekonstruktionen, kan ifrågasättas delvis, dock överlag följer argumentation och kan anses vara rimlig, dock enbart om en förutsätter världsbilden som argumentation presenterar. Därmed blir argumentationen nästintill självförverkligande. Däribland är det en oerhörd och inte fullkomligt okontroversiell skillnad mellan att förstå kapitalismen som en katalys för exploatering, marginalisering och ojämlikhet och att förstå kapitalismen som ett specifikt historiskt produktionsätt, med dess egna karaktär och motsättningar. dvs. kapitalismen är inte en ”typ” av förtryck vid sidan av sexism, chauvinism, rasism eller homofobi. Det är fundamentet varpå det moderna klassamhället vilar på, och vart denna former av förtryck ryms inom. Därmed är bedömningen är att argumentationen uppfyller korhensprövningen samt relevansprövningen, dock kan rimlighetsprövningen anses vara bristfällig. Dessa antaganden som Trotskij gör bryter mot somliga skolor av statsvetenskaplig teoribildning som till exempel teorier om internationella relationer, offentlig administrering eller demokratiteorier. Framförallt eftersom staten (eller en idealtyp av staten minst) i grund och botten i första hand dels anses vara neutral, därmed fristående från klasskonflikter samt inte en inneboende förtryckande regim i syftet av en klass. Även om marxism används inom studiet av medier, ekonomisk geografi eller historia är det sällan kunskapsproducenter drar fullständigt till slutsatser Trotskij, oavsett om de utgår från liknande antaganden (till exempel förhållandet mellan över – och understrukturen).

För att avsluta följer det att varje motivering av revolutionär terror nödvändigtvis vara kontextuell. Likaså gäller det även med det allmänna begreppet våld. Anta att en kvinna utsätts för övergrepp i hemmet. En dag plockar kvinnan upp en stekpanna med kokande olja och håller det över huvudet av hennes make. Vi kan rimligen inte hävda att dessa två exempel av våld är densamma. Likaså kan vi hålla med om att i särskilda kontexter är revolutionär terror det enda sättet att frigöra de fattigaste av de fattiga, de mest marginaliserade och förtryckta. Terror därmed är vapnet en bör vända sig till i sista hand, när alla andra alternativ redan har prövats eller är uteslutna. Dock kan en naturligtvis ifrågasätta om det någonsin verkligen är det *enda* alternativet. Om vi utifrån Trotskijs perspektiv ska anse terror som det enda alternativet behöver vi nödvändigtvis vara tillräckligt säkra att terrorn är sådana tyglade till den grad att den faktiskt avser sin funktion att vara en katalysator i övergången till en ny social ordning. Dock finns det inga garantier som absolut försäkrar oss om det. Vidare förser Trotskijs argumentation oss inte med fulländad motivering av revolutionär terror. Oavsett genom att framställa terror inte enbart

som ett historiskt fenomen utan en modern politisk handling, kan en fördjupa och nyansera perspektivet i frågor om våld. Såsom Trotskij själv poängterade är inte mänsklighetens utveckling slutdebatterad.

Källförteckning

Akademiska artiklar

Gerring, J & Yesnowitz, J. (2006) "A normative turn in political science" *Polity*

Vol. 38 Nr.1 s.101 – 133

New haven: Yale university press

Horvath, R (2007) "The Solzhenitsyn Effect": East European Dissidents and the Demise of the Revolutionary Privilege *Human Rights Quarterly*. Vol 29. Nr4 s.879 -907

Baltimore: Johns Hopkins University Press

Kateb, G (1977) "The condition of political theory" *American behavioral scientist*. Vol 21. Nr1 s. 135 – 159

Cambridge: Cambridge university press

Pietrzyk-Reeves, D. (2020) *Normative Political Theory*

Krakow: Jagiellonian University press

Shapiro, M.J. (1981) *Language and political understanding*

New haven: Yale university press

Winczewsk, D. (2020) "Rosa Luxemburg on revolutionary violence" *Studies in East European Thought* Vol.58 Nr.1 s. 1–31

Krakow: Jagiellonian University press

Böcker

Badersten, B. (2006) *Normativ metod*

Lund: Studentlitteratur AB

Bauböck, R. (2008) "Normative political theory and Empirical research" I D. Della Porta, M, Keating (red.) *Approaches and methodology in the social sciences*.

Cambridge: Cambridge university press

Chandoke, N. (2015) *Democracy and Revolutionary Politics*

London : Bloomsbury Academic

Engels, F. (1975) *Naturens Dialektik (urval)*

Stockholm: Gidlund

Lenin, I.V (2019) "Sammanfattning av dialektiken" *Vad är Marxism*. s. 132 – 133

Göteborg: Stormklockan

Marx, K. (1981) *Louis Bonapartes adertonde Brumaire*,

Göteborg: Proletärkultur AB

Marx, K. (1975) *Kritik av Gothaprogrammet*

Göteborg: Oktoberförlaget

Marx, K & Engels, F (2010) *The communist manifesto*

London: Vintage

Trotskij, L.D (1988). *Ryska revolutionens historia 1*. 1 uppl,

Stockholm: Röda rummet

Trotsky, L.D (2007) *The permanent revolution & Results and prospects*,
London: I.M.G.Publications

Trotsky, L.D (2016) *The revolution betrayed*
Scotts Valley: CreateSpace

Woods, A & Sewell, R. (2019) *Vad är marxism*
Göteborg: Stormklockan

Trotsky, L. (2018) *Terrorism and communism*
London: Verso books

Trotsky, L. (2021) *Deras moral och vår*
Göteborg: Stormklockan

Beevor, A. (2006) *The Battle for Spain: The Spanish Civil War 1936-1939*
London: Weidenfeld & Nicolson

Stamp, K. (1980) *The Imperiled Union: Essays on the Background of the Civil War*
New York & Oxford: Oxford university press

Internetkällor

Trotsky, L. (1932) *Till försvar av oktober*

Hämtad 15/12/2022

https://www.marxists.org/svenska/trotsky/1932/11/till_forsvar_for_oktober.html

